

1. Gün Sabah 1. Oturum

Arş. Gör. Dr. Sezen Ergin Zengin

Prof. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz

Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Yaratıcı Yönetişim Olarak Çeviri: Bir Fantastik Kitap Serisinin Kolektif Üretimi

Bu bildiri, Howard Becker'in *Art Worlds* kuramı ve bildiri yazarlarının özgün olarak ürettiği "yaratıcı yönetim" metaforu ışığında, edebi çeviriyi bireysel değil, kolektif bir yaratım ve karar alma süreci olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde, Linsey Hall'un fantastik türdeki kitap serisinin INSINTIFF adını verdiğimiz çeviri kolektifi tarafından Türkçeye aktarılması bir örnek olarak incelenmektedir.

Becker'in *Art Worlds* yaklaşımına göre sanat eserleri, yalnızca sanatçıların değil, onları destekleyen çeşitli aktörlerin koordineli iş birliğiyle ortaya çıkmaktadır. Bu çeviri projesi de iş birliğine dayalı yaratıcı emeğin yapısını görünür kılmakta ve çevirmenin pasif bir uygulayıcı değil, aktif bir kültürel aracıyı temsil ettiğini vurgulamaktadır. "Yaratıcı yönetim" ise, bu tür işbirlikçi süreçlerde kararların hiyerarşiye dayanmadan, müzakereyle alındığı, esnek ama tutarlı bir yapı inşa etmeyi sağlayan kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Beş akademisyen çevirmenin dahil olduğu süreçte, her bir çevirmen Hall'un bir kitabını Türkçeleştirmiş ve bir diğer çeviri kitabının editörlüğünü üstlenmiştir. Süreç boyunca ortak bir vizyon, terminoloji veri tabanı ve biçimsel ilkeler belirlenmiş ancak bireysel yaratıcılık alanı da korunmuştur. Düzenli çevrimiçi toplantılar, dijital iş birliği araçları, iki yönlü editörlük ve doğrudan yazarla kurulan iletişim sayesinde, seride bütünlük ve "tek bir ses" etkisi yakalanmıştır.

Bu uygulama, çeviri pratiğinin yalnızca dil aktarımıyla sınırla kalmayan aynı zamanda yaratıcı kararlar, karşılıklı öğrenme ve kültürel aracılık içeren çok katmanlı bir yönetim süreci olduğunu ortaya koymuştur. Böylece çevirmen, edilgen bir uygulayıcı olmaktan çıkarak yaratıcı bir ortak olarak konumlanmış; ortaya çıkan ürün ise kolektif yazarlığın bir ifadesi hâline gelmiştir. Dolayısıyla bu uygulama çeviribilim camiasını, çeviriyi yaratıcı bir yönetim alanı olarak yeniden düşünmeye davet etmektedir.

Translation as Creative Governance: The Collective Production of a Fantasy Book Series

This paper examines literary translation not as an individual practice but as a collective process of creation and decision-making, drawing on Howard Becker's *Art Worlds* theory and the authors' original metaphor of "creative governance." Within this framework, it explores the Turkish translation of a fantasy book series by Linsey Hall, carried out by a translation collective we named INSINTIFF.

According to Becker's *Art Worlds* approach, artworks emerge through the coordinated collaboration of various actors—not solely the artist. Similarly, this translation project makes

visible the structure of collaborative creative labor and emphasizes the translator's role not as a passive executor but as an active cultural mediator. The concept of "creative governance" offers a theoretical framework for such collaborative processes, where decisions are made through negotiation rather than hierarchy, allowing for a structure that is both flexible and coherent.

The project involved five academic translators, each translating one of Hall's books into Turkish while editing another. Throughout the process, a shared vision, terminology database, and stylistic guidelines were established, while individual creative freedom was also preserved. Through regular online meetings, digital collaboration tools, two-way editing, and direct communication with the author, the team achieved coherence and a unified voice across the series.

This initiative demonstrates that translation is not merely a matter of language transfer but a multilayered governance process involving creative decisions, mutual learning, and cultural mediation. In this way, the translator becomes a creative partner rather than a passive practitioner, and the resulting work becomes an expression of collective authorship. Thus, this project invites the field of Translation Studies to reconceptualize translation as a space of creative governance.

Osmanlı-Cumhuriyet Etkileşimine Diliçi Çeviriden Bakmak

Prof.Dr. Cemal Demircioğlu
İstanbul Okan Üniversitesi

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış romanların modern Türkçeye çevrilerek güncellenmesi, 2000'li yıllardan itibaren yayıncılık sektöründe giderek yaygınlaşan bir uygulama olarak dikkat çekiyor. Bu durum, Cumhuriyet Türkiye'sinin kendi kültürel ötekisi olan Osmanlı toplumuyla diliçi çeviriler üzerinden kurduğu iletişimin şüphesiz bir göstergesi olarak okunabilir. Ancak uygulamalar, birer geçmiş temsilleri sunduklarından kültürel bellek inşasıyla da ilişkili yönler taşır. O halde, Osmanlıca romanların güncellenmesi pratiği, bir taraftan Osmanlı-Cumhuriyet etkileşimi ve kültürel bellek inşasının günümüzdeki modlarını anlamamıza yardımcı olurken, öte taraftan, geçmişin bugüne taşınmasındaki ideolojik tutum ve işlevlere de ışık tutar. Bildirimiz, çeviri sosyolojisi kapsamında günümüzde Türkçede bu edimi yönlendiren amilleri kültürel bellek perspektifinden ele alarak çeviribilimin işlevsel ve betimleyici paradigmaları ışığında, çevirmen beyan ve çözümleri üzerinden geçmişin bugüne nasıl taşındığını tartışıyor. Bu bağlamda, bildiride savlanacak temel argümanlar ise şunlardır: Türkçede diliçi çeviri yoluyla geçmişin temsiline biri koruyucu (*conservative*), diğeri uyumlaştırıcı (*assimilationist*) iki temel politik tutum bulunmakta; çeviriler, bir taraftan, anımsatma ile köprülenen kültürel süreklilik duygusunu beslerken, öte taraftan, zamansal mesafeye oluşan bir ötekilik ve yabancılık duygusunu da açığa çıkarmaktadır. Daha ilginç görüneni ise, politik üst söylemde koruyucu veya uyumlaştırıcı olabilen tutumların, metin düzeyinde amaç ve işlev açısından yer değiştiren, çelişik geçmiş temsilleri oluşturmasıdır.

Anahtar kelimeler: Türkçede çevirinin tarihi, çeviri sosyolojisi, kültürel bellek, diliçi çeviri.

1. Gün Sabah 2. Oturum

Anne Sexton'ın Live or Die adlı eserinin Türkçe çevirisindeki (Yaşa ya da Öl) feminist stratejilere bir bakış

Çevirinin ikincil bir eylem veya bir yeniden üretim olarak görülmesi, 1980'lerden beri feminist akademisyenler tarafından eleştirilmiş, görünürlük gibi kavramlar öne çıkarılmış ve toplumsal cinsiyet çalışmaları giderek önem kazanmıştır. Çeviri eylemi ise feminizm ve toplumsal cinsiyet olgusunun tarih, coğrafya, kültürler arası yolculuğunda önemli bir rol edinmiştir. Bu çalışmada, kadınların seslerini yükseltmedeki öncü rolüyle tanınan Pulitzer ödüllü, revizyonist ve gizdökümcü kadın şair Anne Sexton'ın dilimize Yaşa ya da Öl şeklinde çevrilen kitabındaki yanmetinler ele alınmaktadır. Sexton'ın mustarip olduğu ruhsal çöküntünün başına kadar uzanan şiirleri, genel olarak hayata tutunmaya çalışan orta sınıf kadınları konu edinir ve kadın sorunlarını yenilikçi ve gizdökümcü bir anlayışla ele alır. Bugüne dek bilindiği kadarıyla, Sexton'ın kitapları ile ilgili İngilizce-Türkçe dil çifti üzerinden çeviribilimsel bir analiz yapılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için yapılan bu çalışmada, aslen klinik psikolog olarak eğitim almış ve görev yapan Arzu Göncü'nün 2021 yılında Türkçeye çevirdiği tek eseri olan "Yaşa ya da Öl"de, çevirmenin dilsel tercihleri, yanmetinler üzerinden feminist çeviri stratejileri takip edilerek incelenmiştir. Çalışma, üçüncü dalga feminizmin sunduğu yaklaşımı çeviri eser üzerinden mercek altına almak için bir adım atmayı amaçlamakta olup, feminist çeviri çalışmalarında kadın görünürlüğünü artırmaya ve genel olarak betimleyici toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkıda bulunmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Buna ilaveten, çalışma, çevrilmiş feminist eserlerin, bu yöndeki fikirlerin hızla yayılmasını ve dolayısıyla kadın sesinin yükseltilmesini kolaylaştırdığının altını çizmektedir.

Kuir Kimliğin Popüler Yazında Temsili: Pilot Bir Çalışma Örneği

Bu çalışmada, Türkçe popüler yazın eserlerinin İngilizce çevirilerinde kuir kimliğin temsili incelenmektedir. Özellikle Türkçe polisiye yazınında sıkça kullanılan kuir temalar, yerel bir dil değişkesi olan Lubunca gibi Türkçeye özgü, toplumsal bağlamda yük taşıyan dilsel kodlarla biçimlenmektedir. Bu tür kültürel ve dilsel özgüllüklerin hedef dile aktarımı, kuir öznelliğin çeviri sürecinde nasıl temsil edildiğine dair çok katmanlı bir sorunsal gözler önüne sermektedir. Çalışma, kuir çeviri stratejileri (Epstein, 2017; Demont, 2018) çerçevesinde, kuir kimliğin hedef metinlerde ne ölçüde görünür kılındığını veya kaybettirildiğini, biçimsel ve söylemsel öğelerin ne şekilde yeniden bağlamlaştırıldığını tartışmaktadır. Türkçeden İngilizceye gerçekleşen bu aktarımda, çeviri tercihlerinin ideolojik, kültürel ve dilsel düzeyde nasıl şekillendiği analiz edilerek, özellikle kültüre özgü kuir temsillerin farklı kültürlerde korunma ya da dönüştürülme biçimleri incelenmektedir. Bu araştırmanın, Türkçeden İngilizceye kuir çeviri pratiği üzerine sınırlı sayıdaki çalışmaya katkı sunacağı ve LGBTİQ+ temsillerin Türkçeden İngilizceye çeviride nasıl yeniden inşa edildiğini ortaya koyarak, çeviribilim ve kuir çalışmalarında yeni tartışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuir çeviri, popüler yazın, LGBTİQ+ temsili, kuir öznellik

Kaynaklar

- Démont, M. (2017). On three modes of translating queer literary texts. In B. J. Baer & K. Klaindl (Eds.), *Queering translation, translating the queer*, (pp. 157-171). Routledge.
- Epstein, B. J. (2017). Eradicalization: Eradicating the queer in children's literature. In B. J. Epstein & R. Gillett (Eds.), *Queer in translation* (pp. 118–128). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315603216-16>

Çevirmenin Sosyal Kimliği ve Aktivist Çeviri: Müslüman Feminist Çevirmenler Üzerine Bir İnceleme

Ezginaz EMİRKADI MUTLU

Çağdaş çeviri kuramlarıyla birlikte çevirmen görünürlüğü, çevirmen sesi ve konumu gibi kavramlar daha çok tartışılmaya başlanmış; metin ötesi yaklaşımlar çerçevesinde çevirmen odaklı çalışmalar hız kazanmıştır. Bu alanın çevirmen araştırmaları altında daha sistematik hale gelmesi Hu (2004) ve Chesterman (2009) gibi araştırmacıların öncülüğünde gerçekleşmiş; çevirmen biyografileri, anlatı çalışmaları ve kurmaca metinlerde çevirmen temsilleri gibi konular öne çıkmıştır. Bu çalışmada ise, çevirmen araştırmalarına katkı sunmak üzere, bir sosyal-psikoloji kuramı olan Sosyal Kimlik Kuramının (Tajfel ve Turner, 1979) ortaya koyduğu yaklaşım benimsenerek, çevirmenlerin ait oldukları sosyal grupların ve bu şekilde edindikleri sosyal kimliklerinin çeviri süreçlerine etkisi incelenmektedir. Bu çerçevede, grup aidiyetinin çeviride aktivist eylemleri yönlendirdiği ve çevirinin yalnızca bir dil aktarımı değil, aynı zamanda bir direniş ve temsil aracı olarak çevirmenin kimliği ile doğrudan ilişkili olduğu varsayımları üzerinde durulmakta ve bu çalışmanın çevirmen örneklemini aktivist olarak değerlendirilebilecek olan Müslüman feminist kadın topluluğuna/grubuna dahil olan çevirmenler oluşturmaktadır. İlgili grup için yerel bir örnek olarak Havle Kadın Derneği seçilmiş ve teorik çerçeve bağlamında; Havle Kadın Derneği gibi aktivist gruplarda çevirmenlerin sosyal kimlikleri çeviri süreçlerinde nasıl izlenebilir? Çevirmenin çoklu sosyal kategorilerden oluşan kimliği içinde, hangi aidiyetler hangi bağlamlarda daha baskın hale gelmekte ve bu durum aktivist çeviriyle nasıl bir ilişki kurmaktadır? Aktivist çevirmen araştırmaları bağımsız bir alt alan olarak tanımlanabilir mi? sorularına cevap aranmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı çevirmen araştırmaları bünyesinde çevirmen kimliklerini hedef alarak çevirmen çalışmalarına farklı bir bakış açısı ve katkı sunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Çevirmen araştırmaları, Müslüman feminist çevirmenler, çevirmen sosyal kimliği.

1. Gün Sabah 3. Oturum

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E

ÇEVİRİ YAKLAŞIMLARI VE ÇEVİRİ DİLLERİ

Çeviri Osmanlı'nın son yüzyılından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar hem çağdaşlaşma hem de kültür planlanması alanında önemli bir işlev üstlenmiştir. Osmanlı'da Tanzimat'tan sonra bir uygarlık değişimi, Doğu uygarlığından Batı uygarlığına bir geçiş süreci başlatılmıştır. Bu süreçte Batı bilimi, kültürü ve yasaları ülkeye çevirilerle getirilerek bir kültür sermayesi oluşturulması amaçlanmıştır. Türk-Osmanlı tarihinde en önemli kırılmalar 1839'da Tanzimat'ın, 1876'da Meşrutiyet'in ve 1923'te de Cumhuriyet'in ilanı ile yaşanmıştır. Adı geçen bütün bu süreçlerde çevirinin etkin bir rolü olmuştur.

Bu dönemlerde yapılan çevirilerde, çeviri sürecinde çok çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri, çevirilerin nasıl yapıldığı, önceden belirlenmiş stratejilerin olup olmadığıdır. Bir diğer sorun da, bu çevirilerin hangi dillerden yapılacağı sorunudur. Bu çeviri süreçlerinde, eski dille yeni kültür anlatılamayacağından dolayı Türkçeyi çağdaştırma ve Batılı yeni kavramlara karşılık bulma gündeme gelmiştir. Bunu da gerçekte Osmanlı'da 1831'den sonra ilk kez ortaya çıkan basın dilini ve yazın dilini *Yaşayan Türkçeye* uygun biçime getirme zorunluğu doğurmuştur. Zira Türkçe, ta 15. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş Arapça ve Farsçanın ezici baskısı altında bu dillerden aldığı sözcük, kavram ve tamlamalarla halkın dilinden oldukça uzaklaşmış ve sonunda da kopmuştur. Öyleki Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı Türkçenin kendi sözcüklerinden daha fazla duruma gelmiştir; âdeta süslü, tumturaklı, ne Arapların, ne Farsların ne de Türklerin anlamadığı bizim *Yapay Türkçe* olarak adlandırdığımız bir dil ortaya çıkmıştır.

İşte yukarıda sözünü ettiğimiz süreçler açısından, Osmanlı'da 1821'den itibaren çeviri amaçlı kurulmuş olan kurumların çeviri çalışmalarıyla Cumhuriyet döneminde özellikle 1940'dan 1966'ya kadar *Tercüme Bürosu*'ndaki çalışmalar incelenerek bu kurumlarda başvuru olan çeviri yöntemleri ve hangi dillerden, hangi yapıtların kim için çevrildiği karşılaştırmalı bir yöntemle, örneklerle dayanarak incelenecektir. Bu bağlamda Türkçenin son 150 yıl içinde çevirilerle birlikte nasıl geliştiği ve *Yapay Türkçeden* (Osmanlıca) *Yaşayan Türkçeye* nasıl dönüldüğü de ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Osmanlıca, çeviri, çeviri yöntemleri, çeviri kurumları

Çevirinin Öteki Yüzü: Örtük Çeviri Türlerinde Etik Soru(n)lar

Çeviri, genellikle kaynak metinden erek dile doğrusal biçimde gerçekleşen aktarım süreci olarak değerlendirilse de bu yapıya uymayan ürünler giderek daha fazla çalışmanın konusu olmaktadır. Cecilia Alvstad (2021), yeniden yazılan kaynak metinler, yeniden çeviriler ve dolaylı çeviriler gibi doğrusal süreci bozan örnekleri, etik açıdan incelenmesi gereken “karmaşık çeviri durumları” olarak sınıflandırır. **Bu çalışmada**, Alvstad’ın yaklaşımı temel alınarak Sherry Simon’ın (2006) “örtük çeviri” türleri olarak tanımladığı öz-çeviri, seyahat yazını ve sözde çeviri örneklerinin de etik açıdan değerlendirilmesi gereken türler olduğu ileri sürülmektedir. Üç tür, seçilen örnek metinler üzerinden incelenmekte ve etik açıdan tartışılması gereken yönlerine dikkat çekilmektedir. Çevirmen ve yazar kimliklerinin iç içe geçtiği öz-çeviriyi örnekleyen Halide Edib’in *Maske ve Ruh* eseri, 1937’de *Yedigün* dergisinde tefrika edilmiş, 1953’te İngilizce olarak yayımlanmış olsa da Edib’in mektuplarından eserin ilk olarak 1935 yılında İngilizce kaleme aldığı anlaşılmaktadır. İki versiyon arasındaki anlamlı farklar öz-çevirinin etik düzlemde tartışılabilirliğinin altını çizmektedir. Seyyahların farklı kültürler arasında köprü kurma sürecinde çevirmen rolü (Cronin, 2020; Bassnett, 2007) üstlendiği seyahatnameler ve farklı dillere doğru gerçekleştirilen çevirileri etik açıdan değerlendirilmesi gereken soruları beraberinde getirmektedir. Bazı seyahatnamelerin çevrilmiş olmasına karşın bazılarının çevrilmemesi, çevirisi yapılan seyahatnamelerde uygulanan farklı stratejiler çeşitli seyahatname örnekleri üzerinden etik açıdan tartışılmaktadır. Kaynak metni bulunmamasına rağmen çeviri olarak sunulduğundan çıkış noktası dahi etik sorunlar içeren sözde çevirileri örneklemek için Richard Prather’ın *Shell Scott* serisinin Türkçe çevirileri konu edilmektedir. Gülten Suveren tarafından gerçekleştirilen çeviriler arasında sözde çevirilere rastlanılmış, çevirmen röportajlarından da kanıtlanmıştır. İnceleme bulguları, kaynak metnin erek dile aktarılması şeklinde gerçekleşmeyen bu üç türün etik açıdan tartışmaya açık yönler taşıdığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: öz-çeviri, seyahat yazını, sözde çeviri, örtük çeviri türleri

Türkleri Türkler İçin Yeniden Yazmak: Charles Eliot'ın *Turkey in Europe* Adlı Eserinin Türkçede Yeniden İnşası

Bu çalışma, İngiliz diplomat Sir Charles Eliot'ın *Turkey in Europe* (1908) adlı tarih anlatısının, *Tercüman* gazetesinin “1001 Temel Eser Projesi” kapsamında yayımlanan *Avrupa'daki Türkiye* (1977) adlı Türkçe çevirisini imgebilimsel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Eser, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türklerin tarihine dair Avrupa-merkezci bir bakış açısıyla kaleme alınmış bir tarih anlatısıdır. Tarihsel olayları yalnızca kronolojik olarak aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda Türk kimliği, Osmanlı yönetimi ve Avrupa'daki algılar üzerine anlam üreten bir söylem inşa etmektedir. Söz konusu eserin çevirisi Adnan Sınar ve Şevket Serdar Türet tarafından yapılmış ve milliyetçi söylemlerle tanınırlık kazanan *Tercüman* gazetesi tarafından yan metinsel unsurlar eklenerek Türk okuruna sunulmuştur. Çeviribilim ve imgebilim disiplinlerinden yararlanan bu çalışmanın temel sorunsalı, Batılı bir yazarın gözünden yazılan kaynak metindeki Türk imgelerinin çeviri sürecinde, ulusal söylemler doğrultusunda özimgeye nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda, kaynak ve erek metindeki Türklere ilişkin imgeler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca, erek metnin üretildiği tarihsel ve sosyo-politik bağlam da dikkate alınarak Türkleri Türkler için çevirirken alınan kararlarının ardındaki yönlendirici unsurlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bulgular, çeviri sürecinde dört temel stratejinin benimsendiğini ortaya koymaktadır: (a) olumsuz imgelerin yumuşatılması, nötrleştirilmesi ya da olumluya çevrilmesi; (b) olumlu imgelerin güçlendirilmesi; (c) imgelerin çıkarılması ve (d) imgelerin korunması. Sonuç olarak, bu çalışma tarih anlatılarının çevirisinde çevirmenin söylemsel müdahalesini görünür kılarak, çevirinin yalnızca dilsel bir aktarım değil, ulusal kimliklerin inşasına hizmet eden bir yeniden yazım süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: çeviribilim, imgebilim, tarih anlatısı, yeniden yazım

1. Gün Sabah 4. Oturum

Ardıl Çeviri Eğitiminde Yapay Zeka Kullanımı: İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Öğrencilerinin *Lara Translate* Hakkındaki Görüşleri

Bu nitel çalışma, **İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi** İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümünde 3. Sınıf öğrencilerine verilen ardıl çeviri dersinde yapay zeka destekli bir çeviri platformu olan *Lara*'nın Interpreter özelliğini kullanmanın etkinliğini araştırmayı amaçlamaktadır. Ardıl çeviri dersine kayıtlı 13 öğrenci, hem İngilizce-Türkçe hem de Türkçe-İngilizce dil çiftlerinde *Lara*'yı kullanarak sosyal bilimler alanında ardıl çeviri yapmışlardır. Veriler, *Lara*'nın performansı, güçlü yönleri, zayıf yönleri, eğitimsel değeri ve çevirmen eğitiminde gelecekteki kullanım potansiyeli hakkında nitel geri bildirim almak üzere tasarlanmış beş açık uçlu soru aracılığıyla toplanmıştır. Öğrenci yanıtlarının tematik analizi *Lara*'nın ardıl çeviri eğitiminde kullanılması ve uygulamanın etkililiği hakkında önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler, *Lara*'nın özellikle basit cümle yapılarında akıcılık, doğruluk ve uygun terminoloji kullanımı konusundaki güçlü yönlerini vurgularken kültürel uyarlama, deyimler ve teknik dilin ele alınması konusunda sınırlamalar olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak, ardıl çeviri eğitimde yapay zeka araçlarının kullanılması ve ders müfredatlarına entegre edilmesinin öğrenci performansına olumlu yönde etki ettiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ardıl Çeviri, Yapay Zeka Destekli Çeviri, Çeviri Eğitimi

Konferans Çevirmenliğinde Dijital Araçların Kabulü: TAM3 Temelinde Bir Değerlendirme

Bu çalışma, çeviri alanında deneyimlenmekte olan dijital çağın (Cronin, 2013) getirdiği yenilikler ışığında, konferans çevirmenlerinin dijital araçları kabul düzeylerini değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. Davis'in (1989, 1993) Teknoloji Kabul Modeline (TAM) göre teknoloji kabulü üç aşamalı bir süreçtir: Dış etkenler, öncelikle algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan kullanışlılık gibi bilişsel tepkileri harekete geçirir; bu tepkiler de bireyin teknoloji kullanma niyeti veya davranışı olarak ifade edilen duyuşsal yanıtına ve nihayetinde gerçek kullanım davranışına dönüşür. Bu araştırmada, TAM'in geliştirilmiş bir versiyonu olan TAM3 (Venkatesh & Bala, 2008) temel alınacaktır. TAM3, dijital araç kullanım yeteneği, kullanım kaygısı ve algılanan keyif gibi ek göstergeler sunarak teknoloji kabulünü daha kapsamlı bir çerçevede ele alır ve bu yönüyle önceki modellere kıyasla daha geniş bir bakış açısı sunar. Çalışma kapsamında, konferans çevirmenlerinin dijital araç kullanımına ilişkin tutumları hem çeviri öncesi hem de çeviri sırasında kullanılan araçlar bağlamında değerlendirilecektir. Bu bağlamda, çeviri öncesi süreçte konuşmacı ve konu hakkında bilgi edinme ve terminoloji hazırlığı için kullanılan yapay zekâ destekli araçların; çeviri sürecinde ise i) ardıl çeviri sırasında not almak amacıyla kullanılan tabletler, ii) çevrim içi sözlükler ve iii) otomatik ses tanıma çözümleri olmak üzere üç araç kategorisinin değerlendirilmesi öngörülmüştür. TAM3 temel alınarak hazırlanan çevrim içi anketler, konferans çevirmenlerine uygulanacaktır. Çalışmanın sonunda, çeviri süreci öncesi ve çeviri sırasında kullanılan bu araçlara yönelik teknoloji kabulünün önemli öncüllerinden olan kullanıcı davranış niyeti ile ilgili görüşler ortaya konacaktır. Böylece algılanan kullanışlılık, algılanan kullanım kolaylığı, kullanım niyeti ve gerçek kullanım davranışı arasındaki karmaşık ilişkiler bütüncül bir şekilde değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: konferans çevirmenliği, Teknoloji Kabul Modeli, TAM3, gerçek kullanım davranışı

Referanslar:

Cronin, M. (2013). *Translation in the Digital Age*. Routledge.

Davis, F.D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13 (3), 319.

Davis, F.D. (1993). User acceptance of information technology: system characteristics, user perceptions and behavioral impacts. *International Journal of Man-Machine Studies*, 38 (3), 475-487.

Venkatesh, V. & Bala, H. (2008). Technology Acceptance Model 3 and a Research Agenda on Interventions. *Decision Sciences*, 39 (2), 273-315.

YAPAY ZEKÂ ARAÇLARIYLA ÇEVİRİLEN ŞARKI SÖZLERİNDE 3. TEKİL KİŞİ ZAMİRLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÖZET

Küreselleşmenin etkisi ve hızla yenilenen teknolojik gelişmelerle insanlar arası iletişimin devingenliği önem kazanmıştır. Bu bağlamda dillerin ve kültürlerin iletişim temelinde güçlenmesine olumlu katkıları olan bir araç olarak çeviri, toplumlar ve kültürler arası mesafelerin aşılmasında gözle görülür bir öneme sahiptir. Çeviri yoluyla toplumların duygu, düşünce ve beğenilerinin geniş kitlelere yayılmasının esas olduğu öngörülürse, insanlar arası iletişimde buna zemin hazırlayan en güçlü araçlardan biri şarkılardır. Şarkılar, toplumlar arası duygu ve düşünce aktarımında önemli bir rol oynarken şarkı çevirileri de çeviribilim literatüründe farklı bir konuma sahiptir. Bu çalışmada, yapay zekâ araçlarıyla çevrilen şarkı sözlerinde 3. tekil kişi zamirleri Åkerström'ün şarkı çevirisi stratejileri ile Sherry Simon ve Luise von Flotow'un feminist çeviri kuramları çerçevesinde bu araçların toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımları bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Gideon Toury'nin betimleyici çeviri kuramı temelinde çevirilerin kaynak/erek metin odaklı yapılarak "yeterli/kabul edilebilir" olması bakımından da değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada yapay zekâ tabanlı çeviri araçları kullanılarak elde edilmiş verilerin incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan karşılaştırmalı içerik analizi tercih edilmiştir. Çalışmanın bulguları bölümünde sunulan örnekler çeviri stratejilerinin yanında görünürlük/örtülülük düzeyleri ve ideolojik yansımalar bakımından somutlaştırılmıştır. Çalışmanın sonuçları, şarkı sözlerinin farklı yapay zekâ araçlarıyla yapılmış çevirilerinde toplumsal cinsiyet açısından farklı yaklaşımların bulunduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Şarkı Çevirisi, Toplumsal Cinsiyet, Feminist Çeviri, Makine Çevirisi, Yapay Zekâ Çevirisi.

1. Gün   len 1. Oturum

Sahnelenen Çeviriye Hermeneutik Bir Yaklaşım: Jekyll & Hyde Bir Broadway Müzikali Örneği

Anahtar Sözcükler:

Müzikal Çevirisi, Hermeneutik, Uyarlama, Performans, Hans Georg Gadamer

Müzikal tiyatro çevirisi, hermeneutik açıdan, kaynak metin ve içerdiği kavramların kültürel, dilsel ve estetik açılardan yeniden şekillendirildiği edimsel bir eylemdir. Bu süreçte çevirmen yalnızca metni değil, aynı zamanda sahneleme biçimini, ritmi, duyguların yansımalarını ve hedef kitleyle kurulan anlam ilişkisini de yeniden yorumlar. Müzikalin çok katmanlı yapısı, sözlerin ötesine geçen bir anlam aktarımını zorunlu kıldığından, şarkı sözleri aracılığıyla hem ses, hem metin, hem de duygu ereğ kültüre taşır. Bu nedenle çeviri sürecinde benzer bir estetik ve duygusal etki oluşturma hedefi söz konusu olur.

Bu çalışmanın amacı, “Jekyll & Hyde: A Broadway Musical” adlı eserin Türkçe sahnelenişini yorumbilgisel/hermeneutik bir bakış açısıyla incelemektir. Çalışma, Robert Louis Stevenson’ın dünyaca ünlü bir novellası Jekyll & Hyde’in sahneye uyarlanışından yola çıkarak, müzikalin İngilizceden Türkçeye yolculuğuna ve Türkçe konuşan seyirciye sunuluşuna odaklanır. Bahsi geçen dönüşüm, sadece dilsel bir çeviri olmanın ötesinde, anlamın yeniden inşası olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın yöntembilimsel çerçevesini, Hans-Georg Gadamer’in ufukların kaynaşması (Horizontverschmelzung) kavramı ile Paul Ricœur’ün anlatı yorumbilimi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çevrilen şarkı sözlerinin, icra edilen müzikle birlikte Türkçede anlama bürünme süreci ve çeviri ürünün sunduğu ufuklara ilişkin bir değerlendirme yapılmaktadır. Pratikte yakından ilişkili bir yöntem olarak hermeneutik, içsel çatışma, disasosiyasyon ve ruhsal bölünme kavramlarının tartışılmasına olanak sunar. Bu bağlamda, Jekyll & Hyde müzikalinin Türkçe uyarlaması, yalnızca bir dilsel dönüşüm değil, aynı zamanda kültürel bir yorum ve sahneleme stratejisidir. Uyarlamada kullanılan çeviri tercihleri, karakterlerin içsel çatışmalarının hedef kültürde nasıl ifade bulduğunu ve seyirciyle nasıl bir ilişki kurduğunu gösterir. Bu çalışma, söz nusu uyarlamayı hermeneutik bir çerçevede inceleyerek, çeviri sürecinin hem metinsel hem de sahneye ilişkin boyutlarını irdelemektedir.

Transilvanya'dan İstanbul'a Yeşilçam Uyarlaması *Drakula İstanbul'da* (1953) Filminde Göstergelerarası Yerlileştirme

Özet

Bu çalışma, Bram Stoker'ın *Dracula* adlı eserinin ilk Türk sinema uyarlaması olan *Drakula İstanbul'da* (1953) filmini göstergeler arası yerlileştirme bağlamında ayrıntılı biçimde incelemektedir. Roman Jakobson'un farklı gösterge sistemleri arasındaki çeviriyi ifade eden göstergelerarası çeviri kavramından hareketle Stoker'ın Gotik romanının 1950'ler Türkiye'si'nin sosyopolitik bağlamında nasıl dönüştürüldüğü ele alınmaktadır. *Drakula İstanbul'da*, doğrudan bir uyarlamadan ziyade anlatıyı, türü ve simgesel göstergeleri yeniden yapılandıran kültürel bir dönüşüm niteliği taşımaktadır. Yeşilçam film endüstrisinin oluşum yıllarında üretilmiş ve İstanbul'da geçen film, 'Drakula' mitini yerel gösterge kodları aracılığıyla yeniden yorumlamaktadır. İngiliz karakterlerin yerini modern Türk kahramanlar alırken; göbek dansı ve kabare kültürü, Viktorya döneminin cinsiyet normlarının yerine geçmekte; İslami etkiler taşıyan halk anlatıları ve kentsel mekân estetiği ise Gotik hayal gücünü yeniden inşa etmektedir. Roman ve film arasındaki temel sahnelerin karşılaştırmalı çözümlemesi ve uyarlamanın Osmanlı sonrası modernleşme söylemi içinde konumlandırılmasıyla bu çalışma, *Drakula İstanbul'da* filminin yalnızca göstergeler arası bir çeviri örneği değil, aynı zamanda kültürel bir arabuluculuk eylemi olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular aynı zamanda, mekân, karakterizasyon, simgesellik ve ideolojideki kaymaların göstergeler arası yerlileştirmenin tipik örnekleri olduğunu; bu sürecin anlatının sürdürürken yeni kültürel anlamlar ürettiğini de göstermektedir. Bu bağlamda göstergeler arası yerlileştirme, bir yandan çeviri, diğer yandan dönüşüm mekanizması olarak işlev görmekle kalmayıp, aynı zamanda hem Gotik olarak tanınabilir hem de belirgin biçimde Türk olan hibrit bir anlatı üretmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göstergelerarası çeviri, yerlileştirme, uyarlama çalışmaları, Türk sineması, Gotik, Yeşilçam, kültürel çeviri

Prince'in İzinde Afro-Amerikan Kùltürünü Türkçeye Çevirmek

Arş. Gör. Hasan Mert Demirsoy

Samsun Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü

hasod98@gmail.com

Doç. Dr. Zeynep Süter Görgüler

Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransızca Mütercim ve
Tercümanlık Anabilim Dalı

zeynepsuter@gmail.com

7 Haziran 1958 yılında müzikal kimliğinin oluştuğı ve kendi efsanevi stüdyosu Paisley Park'ı kurduğı Minneapolis kentinde dünyaya gelen ve müzik tarihinde yalnızca “Prince” adıyla anılan Prince Rogers Nelson, günümüz popüler kùltürünün en özgün ve etkili sahne figürü olmuştur. *Rolling Stone* dergisi tarafından tüm zamanların en büyük 100 sanatçısı arasında gösterilen Prince vokalist olmasının yanı sıra birçok enstrümana hakim olan bir virtüöz ve müzik prodüktörüdür. Funk, rock, soul ve pop gibi müzik türlerini harmanlayarak sınırları zorlayan ve onları yeniden tanımlayan ikonik sanatçı, Afro-Amerikan kùltürünün temsilcisi olarak siyah kimliğiyle müzik endüstrisindeki ırksal normları da sorgulamıştır. 2016 yılında hayata gözlerini yuman Prince, sahne performansı, estetik tercihi, politik duruşu ve sanatsal üretimiyle sadece müziğı değil, kùltürel üretimin birçok alanını etkilemiştir.

Bu çalışmanın araştırma nesnesini Fransız yazar Thomas Kotlarek tarafından yazılan, Jean François Martinez tarafından çizilen ve 2023 yılında yayımlanan *Nous n'irons pas à Paisley Park* adlı Prince'in yaşam öyküsünü konu alan çizgi roman oluşturmaktadır. Prince'in müzikal deneyimi etrafında şekillenen Afro-Amerikan kùltürünü merkeze alan bu eser, şarkı sözleri, müzikal referanslar, sokak jargonu ve argo ifadelerin yanı sıra Prince'in müziğini görselleştiren tipografi ve ritmik kurgu üzerinden çok modlu bir anlam evreni üretmektedir. Prince'in hayatını hikayeleştiren bu çizgi roman, 2024 yılında *Paisley Park'a Gitmeyeceğiz* başlığıyla Denise Özge Çağman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu bildiri, sözü edilen kaynak yapıttaki dilsel ve görsel unsurların Türkçeye çevirisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, özellikle şarkı sözleri, kùltürel göndermeler, sokak jargonu, argo ifadeler ve müzikal terimlerin Fransızcadan Türkçeye yapılan çevirileri çizgi roman çevirisine ilişkin kuramsal dayanaklar ve çok modlu çeviri stratejileri çerçevesinde mercek altına alınacaktır.

Sonuç olarak, bu alışma Afro-Amerikan kültürünün Türkçeye nasıl aktarıldığını, bu süreçte sözel ve görsel bütünlüğü sağlamak için hangi eviri stratejilerine başvurulduğunu ve kültürel öğelerin nasıl dönüştüğünü; başka bir deyişle Prince'in çok modlu sanatsal pratiğinin Türkçede nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar sözcükler: Prince, Afro-Amerikan kültürü, çizgi roman çevirisi, çok modlu eviri

Transdisipliner Hikâye Anlatıcılığında Metinlerarasılığın Diller ve Kùltürler Arası Dolaşımı: Alacakaranlık Evreni Örneğı

Küreselleşen dünyada yaşanan teknolojik dönüşümle birlikte yeni medya türleri ortaya çıkmış, insanlık tarihinde köklü bir yere sahip olan hikâye anlatıcılığı ise bu dönüşümle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda, transmedya hikâye anlatıcılığı kavramı (Jenkins, 2006) ön plana çıkmış; anlatıların ya da anlatıya ait parçaların birden fazla medya platformunda sunularak genişlemesi ve daha derinlikli bir anlam kazanması mümkün hâle gelmiştir. Bu çok katmanlı yapının oluşumunda ise metinlerarası öğelerden sıklıkla yararlanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Stephenie Meyer tarafından kaleme alınan ve Türkçeye *Alacakaranlık* (2007) adıyla çevrilen *Twilight* (2005) adlı eserden türetilmiş transmedyatik bir anlatı olan hayran yapımı LEGO seti (*The Cullen House*, 2024 LEGO Ideas)'nin tanıtım metnini, içerdığı metinlerarası öğeler bağlamında incelemek ve bu öğelerin Türkçeye aktarım biçimlerini betimleyici bir yaklaşımla ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda, tanıtım metninde yer alan metinlerarası göndermelerin bir kısmının doğrudan kaynak metne, bir kısmının ise söz konusu anlatının transmedyatik bir uzantısı olan film uyarlamasına dayandığı saptanmıştır. Türkçe çeviride bu öğelerin kimi zaman doğrudan aktarıldığı, kimi zaman ise hedef kültüre uyarlanarak veya açıklayıcı ifadelerle yeniden biçimlendirildiğı gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular, medya ürünlerinin transmedya anlatı yoluyla nasıl genişleyip katmanlaştığını ortaya koyarken bu tür metinlerin çevirisinde metinlerarasılık bilgisi ve kültürel okuryazarlığın ne denli önemli olduğunu da göstermektedir.

1. **Gün Öğlen 2. Oturum**

Toni Morrison’un *Beloved* Romanında Tarihsel Unsurların Türkçeye Aktarımı: “Woke” Yaklaşımı ve Çeviri Normları Çerçevesinde Bir İnceleme

Afro-Amerikalı yazar Toni Morrison’un belki de en ünlü romanı ve Türkçeye “Sevgili” (1994) ve “Sevilen” (2000, 2016) başlıklarıyla çevrilen *Beloved* (1987), Afro-Amerikan tarihsel roman türünün önemli bir örneğidir. Yazar bu romanda, Margaret Garner adlı gerçek siyahi bir kadının öyküsünden yola çıkarak, tarihleri egemen kültür tarafından görmezden gelinen kölelik mağdurlarının yaşamına odaklanarak okurları bu tarihsel kurumun vahim sonuçları konusunda bilgilendirmekte, köleliğin travmalarını kişisel geçmişler, anılar, fantastik imgeler ve sözlü geleneğe özgü unsurlar aracılığıyla gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, romandaki Afro-Amerikan kültürel belleğini oluşturan tarihsel öğelerin Türkçeye aktarımı, son yıllarda popülerlik kazanan ‘woke’ yaklaşımı çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenerek, çevirmenin kültürel aktarımındaki rolü değerlendirilecektir. *Woke* yaklaşımı burada yalnızca güncel bir politik söylem olarak değil, Afro-Amerikan toplulukların tarihsel farkındalığını ve toplumsal adalet talebini temsil eden bir bakış olarak ele alınmaktadır. Kuramsal çerçeve olarak Molefi K. Asante’nin ortaya koyduğu Afromerkezci yaklaşım benimsenmiştir. Asante’ye göre Afromerkezcilik, Afro-Amerikalıların kendi tarihsel ve kültürel konumlarını merkez alarak dünyayı anlama çabasıdır. Bu bağlamda “woke” söylemi, beyaz egemen anlatılar karşısında bastırılmış tarihsel deneyimlerin görünür kılınmasına hizmet eden ideolojik bir duruşu yansıtmaktadır. Çalışmada söz konusu yaklaşımın benimsenmesindeki neden, çevirinin salt dilsel bir aktarımdan ibaret olmayıp ideolojik bir müzakere alanı olduğu ve çevirmen seçimlerinin Afro-Amerikalıların deneyimlerinin görünürlüğünü etkileyebileceği düşüncesidir. Çevirilerin betimlenmesinde, Gideon Toury’nin Betimleyici Çeviri Çalışmaları temelinde ortaya koyduğu çeviri süreci normlarından yararlanılacaktır. Yöntem olarak ise bir nitel çözümleme yöntemi olan belge tarama ve içerik çözümlemesi kullanılacaktır. Morrison romanlarının çevirilerindeki tarihsel öğelerin böyle bir yaklaşımla ele alındığı bir çalışmaya rastlanmadığından, bu çalışmanın kültürel çalışmalar ve çeviribilim alanında bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Toni Morrison, *Beloved*, Afro-Amerikan kültürel belleği, tarihsel öğeler, woke, çeviri normları

Sylvia Plath'in Şiirlerinin Türkçe Çevirilerinde Şiirsel Yaratımın Sınır(sızlık)ları

Özet

Gizdökümcü kadın şair Sylvia Plath, şiirlerinde ölüm/yaşam, erkeklik/kadınlık, kutsal/kutsal olmayan, akıl sağlığı/delilik gibi aşılmaz görünen ikiliklere göndermeler yapar. Plath, alışılmışın dışında metaforlar üreterek şiirsel yaratımın sınırlarını aşmakla kalmaz, aynı zamanda kadınlığa özgü bilgisini ve yaşam deneyimlerini birleştirerek eserlerinde sıradanlığın dışında ifade biçimleri üretir. Bir yandan erkek bakışından sıyrılarak kadınlığa ait verili rolleri aşarken bir yandan da hayatındaki tüm erkeklerle; babası, erkek kardeşi, eşi ve oğluyla ortak paydada buluşmaya çalışır. Böylece, bir kadın figürü olarak isyankâr ruh haliyle iç içe geçen ve manik depresyondan kaynaklanan varoluşsal krizlerini aşmak için dilsel imkanları gittikçe daha da zorlar; bu da şiirlerinin başka dillere çevrilmesinde zorluklar yaratır. Bu çalışma, Sylvia Plath'in şiirlerinin Türkçe edebiyat dizgesinde yaygınlaşmasında Yusuf Eradam'ın eyleyen konumuna ışık tutmaktadır. Bu çalışmada Michael Grenfell'in (2014) Pierre Bourdieu'nün alan incelemesi yaklaşımından hareketle geliştirdiği üç düzeyli alan inceleme yöntemi kullanılacaktır. Bu hususta, çalışmanın ilk bölümünde Plath'ın Türkçe edebiyat dizgesindeki serüvenine bütüncül bir bakış atılırken, ikinci bölümde şairin şiirlerinin Türkiye'deki yolculuğunun bir parçası olarak Plath ile Türkçe çevirmeni Yusuf Eradam arasındaki ilişkisellik üzerinde durulmaktadır. Son bölümde ise Plath'ın *Ariel* (1965) ve Ted Hughes'tan *Seçme Şiirler* (1985) kitaplarındaki şiirlerinden oluşan *Ariel ve Seçme Şiirler* (2012, Kırmızı Kedi, çev. Yusuf Eradam) kitabında Eradam'ın çokkimlikli bir fail olarak eyleyenliğinin izleri sürülmektedir. Sonuç olarak, Yusuf Eradam'ın Sylvia Plath ile Türk okurlar arasındaki sınırları kaldırıp Plath'ın şiirlerini erek okur kitlesine yakınlaştırarak Sylvia Plath'ın Türkçe edebiyat dizgesinde alımlanmasına önemli ölçüde katkıda bulunduğu sonucuna varılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Sylvia Plath, şiir çevirisi, edebiyat çevirisi, üç düzeyli alan incelemesi, Yusuf Eradam.

Çeviri Bazen Çeviri Değil midir? Osmanlı Bağlamında Bir Yazınsal Eleştiri Terimi Olarak Tercüme

Dr. Öğr. Üyesi Aişe Handan Konar¹

Çeviri tarihi içerisinde geriye giderek çeviri yapanların çevirmen olarak adlandırılmadığı zamanlara baktığımızda, çevirinin ya da Osmanlı bağlamında adlandırıldığı üzere tercümenin de bazen çeviriden öte/başka anlamları yüklendiğini fark ederiz. Bu başkalaşan anlamlar kimi zaman bir yazınsal eleştiri terimi olarak karşımıza çıkar. Burada yazınsal eleştiri teriminden kasıt, tercümenin yaygın kavrayışla “dil-içi ya da diller arası çeviri” dışında bir anlamda, çeviri eserden ziyade bir şair ya da yazarın değerlendirilmesinde, bir şairin/yazarın şairlik ve/veya yazarlığının niteliğini, derecesini, özgünlüğünü, taklitçiliğini betimleyici şekilde bir ölçüt olarak kullanımıdır. Bu durumun bir örneğinin izini Osmanlı yazın geleneğinde sürmeye çalışacak bu incelemede, tercümenin on altıncı yüzyıl şair tezkireleri yazarlarından Latîfi tarafından nasıl bir yazınsal eleştiri terimi olarak kullanıldığı gösterilecektir. Şair tezkireleri şair ve yazarların hayat hikayelerini kısaca aktaran, şairlerin şiirlerinden örnekler veren, kimi zaman eleştirel değerlendirmelerde bulunan biyografik/antolojik nitelikli eserlerdir. On altıncı yüzyıl tezkirecileri içerisinde “tercüme” terimini bu şekilde bir yazınsal eleştiri terimi olarak kullanan tek tezkire yazarının Latîfi (ö. 1582) olduğunu görüyoruz. Latîfi, on altıncı yüzyıla ait edebiyat tarihi kaynaklarından *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n Nuzamâ* adını verdiği şair tezkiresinde tercümeyi gerçek şairlerin asla başvurmayacağı bir yol olarak olumsuz çağrışımlarla yüklü halde kullanmaktadır. Bu kullanımlarının tümü gerektiğinde dil-içi çevirileri de verilerek ele alınacak, tercüme ifadesinin Latîfi özelinde yazınsal yaratımda nasıl ve neden ikincilliği belirtir bir eleştirel terim olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

¹ İstanbul Okan Üniversitesi Çeviribilim Bölümü.

Geleneksel Türk Yemek Adlarının Fransızcaya Çevirisinde Kullanılan Stratejiler: “Mes Recettes Turques” Yemek Kitabı Örneği

Özet

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihî zenginlikleri sayesinde birçok kültüre ev sahipliği yapmış, bu çeşitlilik özellikle mutfak kültürüne zengin bir yansıma kazandırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun etkisiyle şekillenen ve farklı bölgesel tatlarla çeşitlenen Türk mutfağı, dünya mutfakları arasında özgün bir konuma sahip olmuştur. Bu kültürel mirasın uluslararası düzeyde tanıtılmasında, yemek adlarının doğru ve etkili biçimde çevrilmesi büyük önem kazanmıştır. Bu çalışma, Türk yemeklerinin Fransızcaya çevirisinde kullanılan çeviri stratejilerini çevirmen kararları doğrultusunda saptamak ve bu stratejilerin erek dil Fransızcada Türk mutfak kültürünü ne ölçüde yansıttığını değerlendirmek üzere hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çeviri incelemesinde kaynak olarak “Mes Recettes Turques” adlı yemek kitabındaki 83 yemek adı Newmark’ın (1988) çeviri stratejileri kapsamında Türkçe-Fransızca dil çiftinde karşılaştırmalı olarak incelenmiş, elde edilen veriler grafik ve tablolar eşliğinde sunularak yorumlanmıştır. Çalışma verilerinin incelenmesi sonucunda, geleneksel Türk yemek adlarının erek dil Fransızcaya çevirisinde sözcüğü sözcüğüne çeviri, çift/üçlü süreç kullanma, betimleyici eşdeğerlik, kültürel eşdeğerlik, aktarım ve düzenleme stratejilerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi, erek dilde çevirilerin genel olarak anlaşılır olmasını sağlamakla birlikte, kültüre özgü unsurlar içeren bazı yemek adlarının da aynı stratejiyle çevrilmesi erek kitlede anlam kaybına yol açmıştır. Ayrıca bazı yemek adlarının düzenleme stratejisi ile farklı bir bakış açısıyla, bazılarının ise içerik, hazırlanış biçimi ve pişirme tekniği gibi unsurlar temel alınarak birden çok çeviri stratejisi ile çevrildiği saptanmıştır. Bu çalışmanın çeviribilim alanında yeterince incelenmediği belirlenen Fransızca-Türkçe yemek adları çevirilerine yönelik farkındalık oluşturma ve uygulamalı araştırmalara katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Çeviri stratejileri, gastronomi çevirisi, kültür aktarımı, Türk mutfak kültürü, yemek adları

1. **Gün Öğlen 3. Oturum**

Integrating Technology into Interpreter Training: Short-Term Memory Exercises

Gizem Yaren KUTLU, Manisa Celal Bayar University, yaren.kutlu@cbu.edu.tr

Şeyda KINCAL, PhD, Dokuz Eylül University, seyda.eraslan@deu.edu.tr

ABSTRACT

The last century has witnessed an increase in the use of technology in interpreting same as many other professions and the use of computer and communication technologies has provided convenience both in practice and training (Şahin, 2019). Therefore, beyond the field, the use of technology in interpreting practice necessitated the integration of these technologies into training. Therefore, this study aims to figure out how recent technological developments can be integrated into interpreter training and focuses on the use of digital learning materials in memory training in interpreting in particular. With this aim in mind, the study addresses traditional exercises for improving short-term memory for interpreting and proposes more up-to-date exercises to be used in interpreter training with the integration of digital learning materials. It is necessary to underline that the memory exercises to be offered are intended for every mode of interpreting be it simultaneous or consecutive since memory is seen as a fundamental part of interpreting overall. Within this framework three different sets of exercises involving digital learning materials is offered and explained in detail as preliminary exercises to be used as preparation for simultaneous and consecutive interpreting courses for first-year and second-year students. Designed as action research the study is expected to contribute interpreting courses of all levels in the curricula with digital preliminary exercises for interpreter candidates as more up-to-date, practical and interactive exercises.

Key Words: interpreter training, short-term memory, technology, digital learning material, preliminary exercises

Teknolojinin Çeviri Eğitiminde Kullanılması: Kısa Süreli Hafıza Alıştırmaları

ÖZ

Geçtiğimiz yüz yılda birçok meslekte olduğu gibi sözlü çeviride de teknolojinin kullanımı giderek artmıştır ve bilgisayar teknolojileri ile iletişim teknolojilerinin kullanılması uygulamada da eğitimde de büyük kolaylık sağlamıştır. Bu sebeple, teknolojinin sözlü çeviride kullanılması, bu teknolojilerin sahanın ötesine geçerek eğitime de entegre edilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, bu çalışma güncel teknolojik gelişmelerin sözlü çeviri eğitiminde nasıl yer alabileceğini anlama amacıyla özellikle sözlü çeviri eğitiminde dijital materyal kullanımı ile hafıza eğitimine odaklanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada sözlü çeviri için kısa süreli hafızayı geliştirmeye yönelik geleneksel alıştırmalar ele alınmış ve dijital öğrenme materyallerinin entegrasyonu ile sözlü çeviri eğitiminde kullanılmak üzere daha güncel alıştırmalar örnekleri önerilmiştir. Belleğin sözlü çevirinin temel bir parçası olarak görülmesi nedeniyle, önerilecek hafıza alıştırmaları tüm sözlü çeviri modlarına hazırlık aşamasında kullanılmaya uygun olduğunun altını çizmek gerekir. Bu çerçevede, birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin eş zamanlı çeviri ve ardıl çeviri derslerine hazırlık niteliğinde kullanılmak üzere dijital öğrenme materyallerinden oluşan üç farklı set öncül alıştırmalar sunulmuş ve sınıfta kullanımı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bir eylem araştırması olarak tasarlanan bu araştırmada sunulan öncül alıştırmaların çevirmen adayları için

güncel, pratik ve interaktif dijital öncül alıştırmlar olarak müfredatlardaki tüm seviyelerdeki sözlü çeviri derslerine katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: sözlü çeviri eğitimi, kısa süreli hafıza, teknoloji, dijital öğrenme materyali, öncül alıştırma

Uzaktan Sözlü Çevirinin Ergonomik Açıdan Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği

Doç. Dr. A. Zeynep ORAL, Öğr. Gör. Safiye BAL KUZUCU

Kovid-19 küresel salgınıyla birlikte, uzaktan çalışma iş dünyası için bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu durum, konferans çevirmenliği mesleğinde de gözlemlenmiştir ve profesyonel konferans çevirmenleri çalışma biçimlerini “uzaktan sözlü çeviri” (USÇ) olarak adlandırılan sözlü çeviri türüne uyarlamak zorunda kalmışlardır. ‘Yerinde’ veya ‘geleneksel’ sözlü çeviriye göre farklı bir ortamda gerçekleştirilen USÇ, konferans çevirmenlerinin çalışma koşullarını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bunun sonucunda, ilgili uluslararası ve ulusal meslek örgütleri, USÇ için ideal çalışma koşullarına dair kılavuzlar hazırlamışlardır. Buna göre konferans tercümanlarının çalışma ortamlarında bir dizi teknik ve fiziki uyarlama getirilmiştir. Bu çalışma, söz konusu yeni çalışma koşullarını fiziksel, bilişsel ve örgütsel/yönetimsel olmak üzere ergonominin her üç bileşeni açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, USÇ çalışma koşullarının profesyonel konferans tercümanlarını, yine ergonomik açıdan, nasıl etkilediğini ortaya koymak için kendilerine bir çevrimiçi anket yöneltilmiştir. Anketin bir bölümünde önerilen çalışma koşulları fiziksel, bilişsel ve örgütsel/yönetimsel olarak tasnif edilip, bunların konferans tercümanları tarafından ne ölçüde uygulandığı araştırılmıştır. Ardından USÇ çalışma koşullarının meslek mensuplarının fiziksel, bilişsel ve örgütsel/yönetimsel ergonomileri üzerindeki etkileri sorgulanmış, bizzat bu koşullara maruz kalan kişiler tarafından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, küresel salgından 5 yıl sonra, profesyonel konferans tercümanlarının bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde ideal çalışma koşullarını oluşturdukları sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan USÇ’nin yanısıra “yerinde” sözlü çeviri çalışma koşulları hakkında da ergonomik açıdan fikir sahibi olunmuştur. Bu doğrultuda somut verilere dayandırılarak Türkiye özelinde bu konuda daha belirgin bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Akademik çıktı olarak söz konusu çalışmanın bu alanda yapılacak diğer akademik çalışmalar için bir referans olacağı düşünülmektedir.

Diplomatik Arabuluculuğun Farklı Yönleri: Diplomatik Ortamlarda Tercüman Bulundurmanın Dil Dışı Nedenleri

Diplomasi, sadece uluslararası ilişkilerle sınırlı kalmayan, günlük yaşamın pek çok alanına sirayet eden kapsamlı bir kavramdır. Özellikle medya ortamlarında sık sık gündeme gelmesi ve çeşitli açılardan tartışılması, bu kavramın akademik alanda da yoğun biçimde ele alınmasına neden olmuştur. Diplomatik süreçlerde birçok uzmanlık ve meslek grubu yer almakta, her biri sürecin işleyişinde önemli roller üstlenmektedir. Bu bağlamda, sözlü çeviri diplomasinin işleyişinde hayati bir role sahiptir. Çeviribilimin temel alt dallarından biri olan sözlü çeviri, kökeni antik çağlara uzanan köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen, diğer alt alanlara kıyasla akademik olarak daha az incelenmiştir. Sözlü çevirinin bilimsel düzeyde ele alınmasındaki gecikme, bu alandaki uygulamaların ve çevirmenlerin diplomasi sürecindeki rollerinin yeterince anlaşılmasını da geciktirmiştir. Mevcut sınırlı çalışmalar ise genellikle çeviriyi yalnızca dilsel bir faaliyet olarak değerlendirmiş, daha geniş bağlamları göz ardı etmiştir. Oysa diplomasi çevirmenliği, özellikle gizlilik, stratejik iletişim ve kültürel arabuluculuk gibi nedenlerle çok daha kapsamlı bir uzmanlık alanıdır. Bu çalışma, diplomasi süreçlerinde yer alan sözlü çevirmenlerin, yalnızca dil farklarını ortadan kaldırmakla kalmayıp, taraflar ortak bir dili konuşsalar bile dil dışı işlevler nedeniyle de istihdam edilebileceklerini göstermektedir. Bu roller; millî dili temsil etmek, iletişim hatalarını üstlenmek, diplomatlara danışmanlık yapmak ve zaman kazandırmak gibi önemli görevleri kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, sözlü çevirmenlerin diplomasi süreçlerindeki çok boyutlu katkıları hem çeviribilimi hem de uluslararası ilişkiler açısından dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, sözlü çeviri, arabuluculuk, ardıl çeviri, diplomasi çevirisi

Uzmanlık Alanı Çevirilerinde Üreten-Tüketen Kullanıcıya Yönelik

Proje Tabanlı Yeni Nesil Modellemeler

Bu çalışmada “Uzmanlık Alanı Çevirilerinde Sinerjik Araştırmalar, Model Oluşturma ve Uygulamaları” başlıklı projenin, çeviri sosyolojisi yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu araştırmada, ilgili proje sürecine yönelik koşullar ve dolaşım altyapısına bağlı olarak ortaya çıkan soru/n/lar tartışılacaktır. Proje, Aralık 2018 - Aralık 2020 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Frankofon Başarı Merkezi yürütücülüğünde, İstanbul, Hacettepe ve Bilkent Üniversiteleri işbirliğiyle, AUF-BECO (Frankofon Üniversiteler Birliği-Orta Doğu Avrupa Bürosu) desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında uzmanlık alanı çevirilerine ilişkin 15 çevrimiçi video içeriği Fransızca altyazılı hazırlanmış ve böylece hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çok yönlü bir eğitim ağı oluşturulmuştur.

Birçok açıdan alanında ilk olma niteliği taşıyan bu proje, kapsayıcı yaklaşımıyla, disiplinlerarası çalışmalara yeni bir vizyon kazandırmaktadır. Bu tür çevrimiçi projelerin geliştirilmesi, sürdürülebilir ve erişilebilir olması, çeviri alanında bilimsel çeşitliliği geliştirerek, nitelikli ders içerikleri havuzunun oluşmasına öncülük etmektedir.

Bu araştırmada söz konusu projeden hareketle, günümüzde paylaşımcı, yaratıcı ve gerçekçi çeviri eğitimi projelerine duyulan gereksinim sorgulanacaktır. Bununla birlikte dijital ortamda farklı formatlarda üretilen çeviri eğitimi içerikleri etik tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede dijital ortam ürünlerinin dolaşım koşulları ile bu ürünlerin korunması ve telif sorunları da tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Sözcükler: uzmanlık alanı çevirisi, proje tabanlı modelleme, dijital ortam, çeviri sosyolojisi, Frankofon Başarı Merkezi

1. **Gün Öğlen 4. Oturum**

Lisans Düzeyinde Bilişsel Çeviribilim Dersi ve Pilot Bir Uygulama

Bilişsel bilimleri, bilişsel dilbilimi ve çeviribilimi buluşturarak disiplinlerarası bir alan olarak gelişen *Bilişsel Çeviribilim* (Cognitive Translatology), çeviri eylemini çevirmenin algı, dikkat, anlama, problem çözme ve karar verme gibi üst düzey zihinsel süreçleri bağlamında ele almaktadır. Bu alan, çevirmen kararlarının ardındaki bilişsel temelleri incelemeyi amaçlamakta ve çeviriyi yalnızca ürün üzerinden değil, zihinsel üretim süreci üzerinden ele alarak çeviri edimi üzerine daha derinlemesine bir kavrayış geliştirmeyi hedeflemektedir. Bilişsel süreçlerin daha iyi anlaşılması, hem çevirmen eğitiminde pedagojik stratejilerin geliştirilmesi hem de çeviri teknolojilerine yönelik destekleyici araçların tasarlanması açısından önemli katkılar sunmaktadır (Halverson, 2010; O'Brien, 2011; Zou, 2024).

Türkiye'deki Mütercim-Tercümanlık lisans programlarında bilişsel çeviribilime genellikle bağımsız bir ders kapsamında yer verilmediği, kuramsal ve uygulamalı içeriğin daha çok lisansüstü düzeyde ya da sözlü çeviri derslerinde belli amaçlarla ele alındığı söylenebilir. Özellikle lisans düzeyi yazılı çeviri uygulamalarında bilişsel çeviribilime dayalı pedagojik uygulamaların oldukça sınırlı kaldığı düşünülmektedir.

Bu sunum, lisans düzeyinde bir yarıyıl boyunca yürütülen "Dil Çalışmalarında Yaklaşımlar" seçmeli dersi kapsamında bilişsel çeviribilim yaklaşımlarına dayalı olarak tasarlanan pilot ders uygulamasını ve bu dersin çıktıları üzerinden elde edilen gözlemleri paylaşmayı amaçlamaktadır. Ders kapsamında temel kuramsal bilginin yanı sıra, uygulamalı çalışmalara da ağırlık verilerek, özellikle yazılı metin çeviri süreçlerinde teknolojik donanım gerektirmeyen mini göz izleme simülasyonları, sesli düşünme, zorluk haritaları (heatmaps), segment bazlı ve süreye bağlı çeviri alıştırmaları, NASA TLX indeksi ve öz-değerlendirme günlükleri gibi değişik etkinliklerle öğrencilerin dikkat yoğunluklarını, karar noktalarını ve zihinsel yüklerini analiz etmeleri sağlanmıştır. Uygulama sonunda, öğrencilerin bilişsel süreçlerine yönelik öz-farkındalık geliştirdikleri, üst-bilişsel beceriler kazandıkları ve kendi çeviri süreçlerini daha bilinçli ve sistematik bir şekilde değerlendirerek daha nitelikli çeviriler üretebildikleri gözlemlenmiştir. Bu çerçevede, yapılan pilot uygulamanın müfredat geliştirme süreçlerine ışık tutabilecek nitelikte olduğu ve lisans müfredatında yer alabilecek ayrı bir bilişsel çeviribilim dersinin çeviri eğitimine önemli katkılar sunacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: *bilişsel çeviribilim, yazılı çeviri, üst-bilişsel farkındalık, müfredat geliştirme.*

Temel Kaynakça:

- Colina, Sonia (2003) Towards an empirically-based translation pedagogy. *Beyond The Ivory Tower: Rethinking Translation Pedagogy*, Eds. Brian James Baer and Geoffrey S. Koby, John Benjamins Publishing Company, pp. 29-59.
- Geeraerts, D., & Cuyckens, H. (Eds.). (2007). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press.
- Halverson, S.L. (2010) Cognitive Translation Studies: Developments in Theory and Method. In: Shreve, G.M. and Angelone, E., Eds., *Translation and Cognition*, John Benjamins, Amsterdam, 349-369.
- Martín, R. M. (2013). More Than A Way With Words: The Interface Between Cognitive Linguistics and Cognitive Translatology. *Cognitive Linguistics and Translation: Advances in Some Theoretical Models and Applications*, 75-97.
- O'Brien, S. (2011). *Cognitive Explorations of Translation*. Continuum.
- Zou, L. (2024). A Study on the Development of Cognitive-based MTI Translation Competence. *International Journal of New Developments in Education*, 6(4), 112–118.

ÇevirAI: Bir Meta-İstemin Yapay Zekâ Destekli Çeviri Araçlarındaki Kullanımı

Bu çalışma, yapay zekâ destekli çeviri araçlarında giderek daha belirleyici hâle gelen istem (prompt) yapılarının kuramsal ve işlevsel boyutlarını tartışmayı amaçlamaktadır. Tartışmanın merkezinde, özgün bir kavramsal öneri olarak tanımladığımız “ÇevirAI” adlı bir meta-istem yer almaktadır. Bu kavram, her kullanıcının, özellikle de çevirmenin bir LLM (Large Language Model) tabanlı çeviri aracına yöneldiğinde, aslında soyut biçimde “ÇevirAI” (“çevirmek” fiilinin emir kipine dayalı bir istem) denildiği varsayımına dayanır. Çünkü bu istem yalnızca teknik bir komut değil; aynı zamanda bir çeviri eylemi çağrısı, bir rol ataması, bağlamsal yönlendirme ve ürün beklentisi içeren çok katmanlı bir yönelimdir. Ancak bu istemlerin, gerçekten işlevsel ve bilinçli biçimde “ÇevirAI” düzeyine erişip erişmediği, başka bir deyişle çevirmenlerin ve kullanıcıların bu araçları yeterli yetkinlikle kullanıp kullanmadığı önemli bir tartışma konusudur. Bu bağlamda “ÇevirAI”ın bir teknik işlem olmasının yanı sıra, aynı zamanda çevrimiçi çeviri mühendisliği ve istem mühendisliği kesişiminde ele alınması gereken yönlendirici bir kavramsal alan olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, bu iki mühendislik eksenini doğrultusunda geliştirilen bir kavramsal harita aracılığıyla, yapay zekâ destekli çeviri araçlarının kullanımı konusundaki ehliyet ve yetkinlik tartışması çerçevesinde, çevirmenin sektördeki rol dönüşümünden eğitim müfredatlarının yeniden yapılandırılmasına kadar uzanan geniş bir bağlamda “ÇevirAI” kavramının sunduğu kuramsal çerçeve irdelenmektedir. Böylece LLM tabanlı sistemlerle kurulan çeviri ilişkisi yalnızca araçsal olmadığı, istem tasarımı üzerinden kavramsal ve pedagojik bir eylem olarak yeniden düşünülmesi gerekliliği de vurgulanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Çeviri, İstem Mühendisliği, Çeviri Mühendisliği, ÇevirAI.

Türkçe Haber Metinlerinde Örtmecelerin İngilizceye Çevirisi: İnsan ve Otomatik Çeviri Sistemlerinin Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi

Aytaç Çelteç, Büşra Özçelik, Zeynep Beyza Yıldız, Helin Demir

Kırıkkale Üniversitesi

Örtmeceler (euphemisms), hassas veya tabu konuları dolaylı ve yumuşak ifadelerle aktaran dilsel stratejilerdir (Wang, 2020). Ölüm, hastalık, cinsellik gibi konularda iletişimde önemli olan örtmeceler, çeviride anlam ve toplumsal değerlerin aktarımı açısından zorluklar yaratabilmektedir. (Ávila-Cabrera, 2023). Rababah'ın (2014) x-phemization modeli, örtmece, ortofeme ve disfemelerin (euphemism, orthophemism, dysphemism) çeviri sürecindeki işleyişini açıklar. Neagoe (2018), (Wang, 2020) ve Ariani ve diğ. (2020), örtmecelerin çevirisinde açıklama, daraltma, genişletme, çıkarma gibi stratejileri sınıflandırmıştır. Türkçede ise Yalçın (2020) ve Kaya (2015) tabu dilinin çevirisini edebi metinler üzerinden incelemiştir, ancak alanda haber çevirilerinde örtmecelerin aktarımına odaklanan bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, Türkçe haber metinlerinde kullanılan örtmecelerin insan çevirisi ile Google Translate ve DeepL gibi otomatik çeviri sistemlerinde nasıl aktarıldığını karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlar. Örneğin, “hayatını kaybetti” ifadesinin *died* olarak çevrilmesi yumuşatma işlevini kaybettirirken, *passed away* çevirisi örtmecenin dolaylılık ve duygusal etkisini korur. Bu çerçevede, araştırma şu sorulara odaklanmaktadır:

1. Türkçe haber metinlerinde kullanılan örtmeceler insan çevirilerinde ve otomatik çeviride nasıl aktarılmaktadır?
2. Örtmecelerin çevirilerinde kullanılan çeviri stratejileri nelerdir?
3. Çevirilerde örtmecelerin işlevleri korunmakta mıdır?

Veri tabanını, BBC Türkçe, TRT Haber, Hürriyet, Habertürk ve BirGün gibi kaynaklardan seçilecek haber metinlerinde yer alan örtmeceler oluşturmaktadır. Metinler, gönüllü çevirmenler ile otomatik çeviri araçları kullanılarak İngilizceye çevrilecektir. Elde edilen çeviriler, içerik analizi ve bileşen çözümlemesi (componential analysis) yoluyla değerlendirilecektir. Örtmeceler, Rababah'ın x-phemization modeli temel alınarak kodlanacak; çeviri stratejileri (açıklama, daraltma, genişletme, çıkarma) ise anlamsal değişim türlerine göre sınıflandırılarak hem nicel hem de nitel yöntemlerle çözümlenecektir. Çalışma, çevirmen eğitimi, çeviri teknolojilerinin kültürel yeterliliği ve Türkçede örtmece çevirisi alanyazınına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

- Ávila-Cabrera, J. J. (2023). *The challenge of subtitling offensive and taboo language into Spanish: A theoretical and practical guide*. Multilingual Matters.
- Ariani, N. P., Beratha, N. L. S., & Malini, N. L. N. S. (2020). Semantic changes in translation of euphemism and dysphemism in Tempo magazine. *Research and Innovation in Language Learning*, 3(2), 107–122. <https://doi.org/10.33603/rill.v3i2.3255>
- Güvendi Yalçın, E. (2020). Taboos as cultural constraints in translation: a comparative analysis on Stephen King's Salem Lot. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 8(3), 50-67.
- Kaya, M. T. (2015). *Translation of taboo language: The strategies employed in three Turkish translations of Lady Chatterley's Lover* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Neagoe, M. (2018). *Euphemism translation strategies: An analysis of corpus-based English-Romanian translations* [Unpublished research paper]. Transilvania University of Braşov. Erişim: [\(99+\) Euphemism Translation Strategies: An Analysis of Corpus-based English-Romanian Translations](#) [26.4.2025]
- Rababah, H. A. (2014). The translatability and use of x-phemism expressions (x-phemization): Euphemisms, dysphemisms and orthophemisms in the medical discourse. *Studies in Literature and Language*, 9(3), 229–240. <https://doi.org/10.3968/6042>
- Wang, S. (2020). Euphemism translation from the perspective of Skopostheorie. *Theory and Practice in Language Studies*, 10(9), 1173–1178. <https://doi.org/10.17507/tpls.1009.24>
- Patrick Kinross’un ‘Atatürk: Rebirth of A Nation’ Adlı Biyografisinin Türkçe Çevirisinin Çeviri Sosyolojisi Bağlamında İncelenmesi**

***“Teşekkür etmeyin, çok yakıyor”*: Yapay Zeka Yardımıyla Çeviri, Enerji ve Sürdürülebilirlik**

Selçuk ERYATMAZ²

Öz

Günümüzde karşı karşıya kaldığımız en büyük zorluklardan biri, artan enerji ihtiyacımızı sürdürülebilir bir şekilde karşılamaktır. İklim değişikliğinin etkileri giderek belirginleşirken, enerji sektöründe köklü bir dönüşüme de daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada yapay zekâ (YZ), sürdürülebilir enerji dönüşümünde kritik bir rol oynamaya başlamıştır.

YZ teknolojileri, giderek büyüyen küresel enerji krizine çözüm sunarken, paradoksal şekilde kendileri de önemli enerji tüketicileri haline gelmektedir. Derin öğrenme modelleri ve büyük veri merkezleri, dev ölçekli hesaplama gücü gerektiren yapıları nedeniyle muazzam miktarda elektrik tüketmekte, bu da genel geçer sürdürülebilirlik hedefleriyle çelişmektedir. YZ algoritmalarının eğitimi ve çalıştırılması sırasında harcanan enerji, bazı durumlarda sağladıkları verimlilik kazanımlarını gölgeleyebilmektedir. Özellikle enerji sistemleri akıllandıkça, siber güvenlik önlemleri ve yedekleme sistemleri için ilave enerji ihtiyacı doğmakta, bu da toplam enerji talebini artırmaktadır. Sürdürülebilir bir enerji geleceği için YZ çözümlerinin kendi karbon ayak izlerini minimize edecek şekilde tasarlanması ve optimize edilmesi kritik önem taşımaktadır.

Bunun yanında, sürdürülebilirlik ve enerji alanındaki küresel iş birliği için dil bariyerlerinin aşılması gerekmektedir. YZ destekli çeviri sistemleri, farklı ülkelerdeki enerji uzmanları arasında bilgi paylaşımını kolaylaştırmakta, yenilikçi çözümlerin ve en iyi uygulamaların uluslararası düzeyde yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Bu sunumda, YZ'nin ve haliyle YZ temelli çevirinin enerji sektöründeki dönüştürücü etkisi incelenerek, sürdürülebilir bir gelecek için sunduğu fırsatları ve aşılması gereken zorlukları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka ve Çeviri, Sürdürülebilirlik, Büyük Dil Modelleri ve Çeviri

² Dr. Öğretim Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü

2. Gün Sabah 1. Oturum

Eko-Çeviri Bağlamında *Sentience* Kavramının Türkçeye Aktarımı: İnsan Olmayan Hayvanların Temsili Üzerine Bir İnceleme

Michael Cronin'in (2017, p.76) eko-çeviri yaklaşımına göre çeviri, yalnızca kültürlerarası değil, türlerarası da ilişkilenenin bir aracıdır. Bu yaklaşım, çeviriyi teknik bir aktarım süreci olmanın ötesinde, türlerarası etkileşimin etik ve politik bir zemini olarak ele almayı gerektirir. Dolayısıyla insan merkeziliğin eleştirel biçimde sorgulanması ve çeviri yoluyla türlerarası bağların görünür kılınması önem kazanır.

İnsan olmayan hayvanlara yönelik türücü yaklaşımlar, bu varlıkların bireyliğini indirgemeci kategorilere hapseder (Deer, 2021, p.108). Oysa çeviri, bu kalıpları yeniden üretmek yerine dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu çerçevede öne çıkan ve Latince kökenli olup, birçok Batı dilinde benzer biçimlerde kullanılan *sentience* kavramı, canlıların acı, haz, korku gibi duysal ve duygusal deneyimlere sahip olma kapasitesini tanımlar (Chapouthier, 2018). Ancak bu çok katmanlı kavramın Türkçeye çevirisi, yalnızca terminolojik değil; etik ve ideolojik boyutlarıyla da bir çeviri sorunsalıdır.

Türkçede “Duyarlılık”, “duyumsama yetisi”, “hisseden varlık” gibi ifadelerle karşılanmaya çalışılan *sentience* kavramı, bu çalışmada hem felsefi hem de sinirbilimsel arka planı göz önünde bulundurularak ele alınacaktır. Özellikle kavramın uluslararası uzlaşaı metinlerinde (bildirgeler, etik kodlar, mevzuat metinleri) yer aldığı bağlam, bu metinlerin Türkçeye çevrilmesinde karşılaşılan kavramsal sıkıntılarla birlikte değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı'nda yürütölen MTF1020 Çeviri ve Ekolojik Aracılık (2023-2024 Bahar Yarıyılı) ve MTF4401 İnsan Çağı ve Müdahil Çeviri (2024-2025 Güz Yarıyılı) derslerinde öğrenciler tarafından gerçekleştirilen çeviri çalışmalarından yararlanılarak nitel bir analiz gerçekleştirilecektir. Farklı çeviri tercihlerinin, insan olmayan hayvanların temsiliyetine etkisi örnekler üzerinden değerlendirilecek; çeviri yoluyla hayvanların bireyliğinin nasıl inşa edildiğı ya da nasıl sınırlandırıldığı incelenecektir.

Kaynakça

Adams, C. J. (2010). *The Sexual Politics of Meat: A Feminist-vegetarian Critical Theory*. Continuum.

Caron, A. (2016). *Antispéciste. Réconcilier l'humain, l'animal, la nature*. Don Quichotte Editions.

Association des Journalistes-écrivains pour la Nature et l'Écologie. (2018, September 11). *Sensibilité animale : 3 questions à Georges Chapouthier, neurobiologiste et philosophe* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bvpJoGSH8c>

Cronin, M. (2024). The translational rift: Decolonising the Anthropocene. In S. Bassnett & D. Johnston (Ed.), *Debates in translation studies* (pp. 75–90). Routledge.

Cronin, M. (2017). *Eco-translation: Translation and Ecology in the Age of the Anthropocene*. Routledge.

Deer, J. (2021). *Radical animism: Reading for the end of the world*. Bloomsbury Academic.

Guillaume, A. [Cédric Sueur - Les Péripéties d'un Primatologue]. (2017, December 19). *Astrid Guillaume - Humanimalisme et lexicologie : les mots de la souffrance animale*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Fr8vGN4BAEI>

Singer, P. (Ed.). (2006). *In Defense of Animals: The Second Wave*. Blackwell Publishing.

Çevirinin Çocuk ve Gençler Arasındaki Eko-Farkındalık ve Eko-Kaygı Üzerindeki Rolünün İncelenmesi³

Harika KARAVİN YÜCE⁴

Çeviri ve ekoloji arasındaki artan ilişki, çeviri olgusunu ekolojik bakış açısıyla inceleyen yeni yaklaşım ve çalışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yapılan çalışmalarda, çevre konulu metinlerin çevirisi, çevreye ilişkin bilincin geliştirilmesinde çevirinin rolü, türler arası iletişim gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıntılı literatür incelemesinde, bu alanda yapılan çalışmaların sayı ve içerik olarak oldukça kısıtlı olduğu saptanmıştır. Alanın kuramsal zeminine katkıda bulunma ihtiyacından doğan bu çalışmada, çocuklar ve gençler arasında eko-farkındalığın geliştirilmesi ve eko-kaygının azaltılmasında çevirinin rolünün betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, çocuk ve gençlik edebiyatı çevirilerinin çocuk ve gençleri çevresel sorunları azaltma konusunda teşvik etme ve harekete geçirme konusundaki etkileri sorunsallaştırılmaktadır. Bu amaçla, 21. yüzyıldan bu yana çevre ve çevre sorunları üzerine yazılmış İngilizce çocuk edebiyatı eserlerinin Türkçe çevirileri incelenmiştir. Seçilen örneklem üzerinde, önceden belirlenen anlamsal kategorilere göre içerik analizi ve betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Bütüncüye seçilen söz konusu eserler, kuramsal zeminde Michael Cronin'in "eko-çeviri" kavramını temel alarak eko-eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. İnceleme sonucunda, çocuk edebiyatı çevirilerinin erek kültürdeki bilgi boşluklarını doldurarak, erek okuru belli çevresel davranış / tutum / inanış geliştirmelerine teşvik ederek, Türkiye'deki çocuklar arasında çevresel farkındalığı ve okuryazarlığı iyileştirme ve eko-kaygıyı azaltmaya katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu çalışma, çevre ve çeviri arasındaki ilişkiyi çocuk edebiyatı açısından ele alarak eko-çeviri alanına kapsamlı ve yenilikçi veri sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Çeviribilim, çocuk ve gençlik edebiyatı, eko-farkındalık, eko-çeviri, eko-kaygı.

³ Bildiride sunulan çalışmanın tamamı, TÜBİTAK 2219 Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı tarafından desteklenmiştir.

⁴ Dr.Öğr.Üyesi, Trakya Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, harikakaravin@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5113-4808.

2. Gün Sabah 2. Oturum

The foundations of the hermeneutic approach to translation and Wilhelm von Humboldt's linguistic system

Abstract:

The objective of this study is to evaluate Wilhelm von Humboldt's linguistic philosophy as a foundational framework for the hermeneutic model of translation. Humboldt conceptualized language as a dynamic, generative activity (*energeia*) that both shapes and reflects the cognitive and cultural realities of its speakers, rather than a static product (*ergon*). The concept that each language encapsulates a unique worldview (*Weltansicht*) is fundamental to his theory, which posits translation not solely as the transfer of linguistic signs but as a complex negotiation between various cultural and conceptual frameworks. This investigation underscores the significance of Humboldt's theory of cognitive and linguistic antinomies—including subjectivity versus objectivity and individuality versus collectivity—in comprehending the complexities of translation processes. It contends that a hermeneutic approach grounded on Humboldtian principles provides valuable insights for contemporary translation studies, particularly in an era characterized by global interconnectedness and cross-cultural exchange. Furthermore, integrating Humboldt's concepts into translator education may enhance critical intercultural competence, enabling translators to function as mediators of meaning rather than mere conveyors of words. Ultimately, in order to provide a deeper engagement with the cultural underpinnings of language, a hermeneutic approach is required in translator education and practice. Humboldt's legacy highlights the interconnectedness of language, culture, and human understanding and offers crucial theoretical tools for advancing translation studies and is still influencing theoretical and practical approaches to translation by emphasizing the innovative and culturally embedded nature of language. This study seeks to contribute to ongoing discussions about the need for culturally and cognitively informed translation methodologies in the face of increasing linguistic and cultural diversity.

Keywords:

Wilhelm von Humboldt, hermeneutics and translation, linguistic worldview, intercultural communication, translation studies

Irigaray: Rethinking the Hermeneutic Act Through Feminist Philosophy

George Steiner's hermeneutic motion outlines four stages of translation: trust, aggression, embodiment, and restitution. The "aggression" stage, synonymous with "penetration," has been criticized for its patriarchal and sexualized connotations, framing the translator's engagement with the text as an "incursive and extractive" act (Steiner, 1998: 313).

Translating Luce Irigaray's *To Be Born* and *Sharing the Fire* into Turkish provides an opportunity to revisit this model through a feminist lens. Irigaray's philosophy, grounded in relationality and fluidity, challenges traditional hierarchical approaches to translation. This study proposes replacing "penetration" with two alternative metaphors: "overlaying" and "envelopment." "Overlaying" presents translation as layering meaning without erasing the original, reflecting plurality and fluidity. "Envelopment," meanwhile, suggests the text surrounds and immerses the translator, fostering a reciprocal, dialogic engagement rooted in mutuality and care rather than dominance.

Drawing on examples from the translation process, this paper demonstrates how Irigaray's feminist framework redefines the translator's role, emphasizing mutuality and interconnectedness. Integrating feminist critique with hermeneutic practices, the study contributes to broader discussions on power, agency, and the philosophy of translation.

Keywords: Irigaray, translation, hermeneutic motion, feminist philosophy, reciprocity.

Naciye Sağlam/ Fırat University/Elazığ/Turkiye

Translating Irigaray: Rethinking the Hermeneutic Act Through Feminist Philosophy

ntasdelen@firat.edu.tr / naciyetasdelen@gmail.com

2. Gün Sabah 3. Oturum

Elif Şafak'ın Aşk Romanının Yeniden Çevirileri Bağlamında Kitap Kapakları: Çok Modlu Sosyal Göstergebilimsel Bir Çözümleme

Metinlerin basılı, tek modlu yazılı göstergebilimden çok modlu göstergelerin dahil olduğu yapıya geçişi bilişsel temelli okuduğunu anlama becerilerinden video, müzik ve ses efektleriyle birlikte karmaşık görsel unsurların çok modlu yorumlanmasına geçişin yolunu açmıştır. Metinsel ve görsel göstergebilimin bir arada var olması, çeviri faaliyetindeki aktörleri kaçınılmaz olarak her bir modun çeşitli anlam potansiyellerini vurgulayarak çok modlu alanlarda gezinmeye, bunları yorumlamaya ve çözümlemeye yöneltmiştir. (Baldry and Thibault. 2006; Kress, 2010; Olteanu, 2020; Kansu-Yetkiner& Şahin, 2022).

(Yeniden) çeviri bağlamındaki yanmetinler, ister metinsel ister görsel olsun, yayıncıların tanıtım ve pazarlama amaçlarıyla birlikte çeviri temsilcilerinin konumlarını ve hedeflerini ortaya çıkarmak, erek metnin statüsünü müzakere etmek, okuyucuların algılarını ve davranışlarını kontrol etmek ve sonuç olarak yeniden bağlamsallaştırma süreçleriyle bağlantıları ortaya çıkarmak için oluşturulan, dolaşıma sokulan, tüketilen ve tartışılan somut ideolojik yapılardır. Görsel yanmetinler, her yeniden çeviride metinlerin değişen kültürel bağlamı içinde bir göstergelerarası çeviri boyutu sunmaktadır. Bir kitabın yüzü olarak ön kapakların, kitap tasarlamada fikirleri iletmek ve yeni anlamlar/yorumlar yaratmak için metinsel ve görsel unsurların birlikte çalıştığı çok modlu ortamlar oluşturduğundan hareketle, bu çalışmanın amacı Elif Şafak'ın İngilizce olarak yazdığı *Fourty Rules of Love* başlıklı Kadir Yiğit Us tarafından Türkçeye Aşk olarak çevrilen romanının Türkçe ve farklı yabancı dillerdeki baskılarının ön kapaklarını Kress ve van Leeuwen'in (1996/2006) "görsel dilbilgisi kuramı" çerçevesinde incelemektir. Çok Modlu Sosyal Göstergebilimsel Bir Çözümleme önerisi getiren bu betimleyici yaklaşımda görsel imgelerin "metin" olarak okunabileceği savlanarak, "dilbilgisi" metaforu anlamın oluşturulması için sosyal olarak inşa edilmiş bir dizi kaynak olarak yorumlanmıştır. Çalışma bulguları, metinsel-görsel ekseninde üretilen anlamların, yeniden çevirilerin tanıtımı, temsili ve alımlanması hakkında bilgiler sunduğunu ortaya koyarken, çeviri faaliyeti ile değişen sosyo-politik bağlam içindeki dinamiklerin ideolojik bir yansımasını da sergilemektedir.

MÜZE ÇEVİRİSİNE YÖNELİK ÇOK MODLU BİR ÇÖZÜMLEME: ÇUBUKLU SİLOLARI ÖRNEĞİ⁵

Arş. Gör. Burcu Şahin

İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü

burcusahin491@gmail.com

Doç. Dr. Zeynep Süter Görgüler

Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı

zeynepsuter@gmail.com

Metin odaklı çeviri anlayışı, müze gibi görsel, işitsel ve mekânsal öğelerin bir arada bulunduğu çok katmanlı ortamlarda anlam üretimini yeterince açıklayamamaktadır. Bu noktada, Kate Sturge (2007) müze çevirisini ikiye ayırır: çeviri olarak müze (museums as translation) ve müzede çeviri (translations in museums). Bu bağlamda, müzenin içinde bulunan yazılı veya sözlü ürünlerin çevirisiyle, müze çevirisi aynı görülmemelidir. Çünkü müze çevirisi sadece dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda kültürel bir anlam aktarımının sağlandığı bir süreçtir. Bu çeviri sürecinde sergileme biçimleri ve ziyaretçilere sunulan içerik aracılığıyla müzenin çok modlu bir çeviri olarak okunması mümkün hale gelirken, çalışmanın temel hareket noktası da müze çevirisini görsel, işitsel ve mekânsal modların bir arada değerlendirildiği çok modlu bir çeviri biçimi olarak ele almaktır. Çok modluluk, çeviri sürecinde söylem, tasarım, üretim ve dağıtım boyutlarıyla, bu çalışmanın araştırma nesnesine daha bütüncül bakmayı sağlamaktadır (Kaindl, 2019). Söz konusu araştırma, İstanbul'un Beykoz ilçesinde yer alan ve müze işlevi üstlenen *Çubuklu Siloları*'nı, müze çevirisi ve çok modlu çeviri bağlamında incelemeyi amaçlayan bir alan çalışmasıdır. Bu çerçevede, müze çevirisini çok modlu çeviri yaklaşımı çerçevesinde ele alan bu çalışma, kuramsal yaklaşımları uygulamalı bir çözümlemeyle genişletmeyi amaçlamaktadır. Çubuklu Siloları odağında yürütülecek alan çalışması kapsamında, görsel, işitsel, mekânsal ve kültürel içeriklerin incelenmesiyle gerekli veriler toplanacaktır. Sonuç olarak bu araştırma çok modlu çeviri perspektifiyle Çubuklu Siloları'nda anlamın nasıl inşa edildiğini inceleyerek, müze çevirisinin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda görsel, işitsel ve mekânsal etkenlerle şekillenen bir çeviri süreci olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müze Çevirisi, Çok Modlu Çeviri, Çubuklu Siloları

⁵ Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı'nda Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Yüksek Lisans Programı kapsamında Doç. Dr. Zeynep Süter Görgüler danışmanlığında devam etmekte olan *Çubuklu Siloları: Çeviribilim ve Müze Bağlamında Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Seyir Halinde Hikayeler: *Aşk-ı Memnu*

Arş. Gör. Rumeysa Tuğçe ARMAN¹

Doç. Dr. Yeşim SÖNMEZ DİNÇKAN²

Özet

Yüzyıllar boyunca insanları birbirlerine bağlayan duygulardan inşa edilen anlatılar, teknolojiyle gelişen görsel işitsel iletişim ağı sayesinde yalnızca yazılı metinlerle değil, taşındığı coğrafyanın sosyokültürel özelliklerine uygun söylemlerle yeniden yazılarak görsel işitsel ürünler halinde de geleneksel medya izleyicilerinin beğenisine sunulmuştur. Çalışmada konu edinilen *Aşk-ı Memnu* isimli televizyon dizisi de Halit Ziya Uşaklıgil'in Fransız realizmi etkisinde kaleme aldığı *Aşk-ı Memnu* eserinden uyarlanarak Türkiye'de ve dünyada geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Altyazı ve dublaj olanaklarıyla geleneksel ve yeni medyada dolaşıma giren dizi, hakları çeşitli yapım şirketleri tarafından satın alınarak yeniden yazımlar şeklinde farklı coğrafyalarda televizyon dizisi formatıyla yayınlanmıştır. Çalışma, bu dolaşımı çeviribilim ışığında inceleyerek kaynak metin, kaynak dizi ve yeniden çevrimi arasındaki farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada kaynak dizinin çeşitli kültürlerde alımlanması üzerine verilere de yer verilmiştir. Yapılan tematik inceleme örnek sahne ve karakterler üzerinde çeşitli kategoriler altında gerçekleştirilmiştir. Bu kategoriler; aile ve anne imgesi, kadın temsili ve cinsellik olarak belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, yeniden yazımların görsel işitsel olarak toplumların beğenisine sunulmasında altı çizilen öğelerin kültürler içerisinde değişerek farklılıkları ve benzerlikleri harmanlaması, bunların aynı ve farklı kültürler tarafından alımlanması ve başka anlatılara ilham olması seyir halinde hikayelerin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adaptasyon, Yeniden Çevrim, *Aşk-ı Memnu*, Perdikaki, Adaptasyon Kaymaları

2. Gün Sabah 4. Oturum

Abstract

This research looks into the Turkish translation of Khaled Hosseini's *The Kite Runner* from the perspective of post-colonial translation studies with a particular concern on power relations, ethnic identities, and the muted characters. This study provides an elaborate comparison of the English text and its Turkish translation by Püren Özgören. Using Edward Said's *Orientalism*, Homi Bhabha's *Third Space Hybridity*, and Gayatri Spivak's *Subaltern* as theoretical lenses, the study scrutinizes the ideological and cultural elements as they exist in the target text and how they are changed or even suppressed through translation. The chosen excerpts illustrate colonial power, omissions of ethnically marginalized identities, and why certain voices remain neglected within the context of translation. This study attempts to address a gap in scholarship that has concentrated on the novel as a whole or offered more general literary critiques. Instead, it explores how the Turkish translation of *The Kite Runner* reshapes—or even silences—ethnic and cultural identities conveyed in the original text, showing that translation is a powerful space for ideological negotiation. In the end, the analysis focuses on the translator's powerful agency in either perpetuating or transmuting the post-colonial issues within the source text. This also illustrates the dynamic relationship between translation, identity, and power.

Keywords:

- Post-colonial Translation Studies
- Power Relations
- Ethnic Identity
- Silenced Voices
- Product-Oriented Research

Bildiri Başlığı: Çocuk Klasiklerinden Popüler Yazına Uyarlama ve Çeviri Yoluyla Geçiş:
Ötekileştirmeyen Masallar Örneği

Doç. Dr. Aslı ARABOĞLU, *Trakya Üniversitesi*

Arş. Gör. Deniz ENGİN, *İstanbul Arel Üniversitesi*

Ekofeminist Söylemin Çevirisi: *Etin Cinsel Politikası* üzerine bir analiz

1980’li yıllarda ortaya çıkarak 90’lı yılların başında kadın çalışmaları içerisinde yer bulan ekofeminizm, kadınlar ve doğa üzerindeki tahakküm biçimlerini patriyarka, kapitalizm ve türçülük kesişiminde ele alan eleştirel bir kuramdır (Garrod 1993). Özellikle çevresel krizlerin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle nasıl iç içe olduğunu vurgulayan bu yaklaşım sadece teorik düzeyde değil, edebi ve kültürel metinler aracılığıyla da temsil edilmektedir. Carol J. Adams’ın *The Sexual Politics of Meat- A Feminist Vegetarian Critical Theory* (1994) adlı eseri, kadın ve hayvan bedenleri üzerindeki nesneleştirme süreçlerini, Batı kültüründe et yeme pratikleri üzerinden analiz ederek ekofeminist kuramın temel metinlerinden biri haline gelmiştir.

Bu çalışma, söz konusu eserin Türkçeye *Etin Cinsel Politikası – Feminist-Vejetaryen Eleştirel Kuram* (2017) adıyla yapılan çevirisini hem politik bir söylem olarak hem de potansiyel bir ekoçeviri örneği olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, çevirideki metinsel ve yanmetinsel unsurlarla ekofeminist söylemin Türkçede ve Türkiye’nin kültürel ve politik bağlamında nasıl yeniden oluşturulduğu tartışılacaktır. Ekolojik hassasiyetler ve çevreyle ilgili bilgi üretimi ve aktarımı giderek daha çok önem kazanırken, çeviribilim araştırmacıları da bu konulara son yıllarda daha fazla ilgi göstermekte ve çeviri ile ekoloji kesişimsel bir araştırma alanı oluşturmaktadır (Cronin, 2017; Jun, 2020; Bogenç Demirel ve Marmara, 2020). Bu çerçevede, ekofeminizmin ve Adams’ın bu eseri özelinde ortaya koyduğu eleştirel söylemin çeviri yoluyla bu alan içerisinde nasıl konumlanabileceği ve ekoçeviri kuramı kapsamına alınıp alınamayacağı da bu çalışmanın temel sorunsallarından biridir.

Anahtar kelimeler: Ekofeminizm, ekoçeviri, politik çeviri, müdahil çevirmen.

BİLİMSEL VE TEKNİK METİNLER ÇEVİRİSİ: İLETİŞİM KURAMI ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

ÖZET

Bu çalışmada, bilimsel ve teknik metin çevirileri iletişim kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Özel alan çevirilerinde, çevirinin bir amaç doğrultusunda yapıldığına vurgu yapan skopos kuramı ve eylem kuramı ön plana çıkabilmektedir. Bununla birlikte, bilimsel ve teknik metin çevirisine iletişim kuramı çerçevesinde yaklaşıldığında, iletinin hedef dile başarılı bir şekilde aktarılmasının yanı sıra özel alan bilgisi ile terminoloji bilgisinin gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada, bilişim, inşaat, otomobil, parke, tıp, hukuk, askeri alan, ulaşım, patent, coğrafya gibi teknik alanlarda Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca çeviri örnekleri iletişim kuramı çerçevesinde incelenmektedir. Bu bağlamda, çevirmen için gerekli olan yeterli bilgi birikiminin nasıl edinileceği ve bilimsel ve teknik alanlarda ne kadar bilgiye sahip olunması gerektiği açığa çıkarılacak, çevirmenden bir uzman yetiştirilebilip yetiştirilemeyeceği hususu da tartışmaya açılacaktır. Bilimsel ve teknik metinler çevirisi için gerekli becerileri çevirmen adaylarına kazandırmak amacıyla eğitimde iletişim kuramına başvurulabileceğine vurgu yapılacak, iletişim kuramından hangi bağlamda istifade edilebileceği açığa çıkarılacaktır. İnceleme neticesinde elde edilen bulgular, alan terminolojisine hâkimiyetin yanı sıra, bilinçli, yöntemli, sınıflamalı, kurallara ve amaca uygun, alandan uzmanlarla işbirliği içinde bir çalışma ile çevirmenin, “çeviriye/çevirmene özgü” bir uzmanlık geliştirebileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: iletişim kuramı, bilimsel ve teknik metin çevirisi, özel alan bilgisi, terminoloji, uzmanlaşma.

2. Gün   len 1. Oturum

İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Öğrencilerinde Öz-Yönetimli Öğrenme: Sözcükbilimi Dersi Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Esin Çağlayan, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Ilgın Aktener, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülden Taner Yavuz, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Bu çalışma, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık öğrencileri için iki alan uzmanı ve bir öğretim tasarımcısı tarafından geliştirilen ve tasarlanan çevrimiçi, asenkron ve öz-yönetimli öğrenmeye dayalı olan bir sözcükbilimi dersinin öğrenciler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini öğrencilerin değerlendirmeleri üzerinden tespit etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu ders, İzmir Ekonomi Üniversitesinde İngilizce Mütercim ve Tercümanlık ikinci sınıf öğrencilerinin güz döneminde zorunlu olarak aldıkları ETI 201 Sözcükbilimi başlığı altında 2024-25 öğretim yılında uygulanmıştır. Toplam beş modülden oluşan dersin, ara sınav ve final sınavı hariç tüm içeriği (okuma ve videolar) ve değerlendirme yöntemleri (okuma anlama soruları, küçük sınavlar, tartışma forumu) çevrimiçi olarak paylaşıp uygulanmıştır. Dersi alan yaklaşık yetmiş öğrenci, içeriği öz-yönetimli bir biçimde kendi programlarına uygun şekilde çalışmıştır. Bu çalışma kapsamında, öncelikle dersin tasarım süreci ve içeriği hakkında daha ayrıntılı bilgi verilecektir. Daha sonra öğrencilerin dönem sonunda doldurdıkları Öz-Yönetimli Öğrenme Ölçeğinin (Fischer et al. 2001) sonunda paylaşılan açık uçlu sorulara cevaben verdikleri geri dönüşlerden içerik analizi yoluyla elde edilen bulgular sunulacaktır. Bu kapsamda, öğrencilerin söz konusu ders çerçevesinde (1) öğrenmelerine en çok yardımcı olan öğeler, (2) öğrenme sürecinde karşılaştıkları en büyük zorluklar ve (3) öğrenmelerini geliştireceğini düşündükleri önerileri tartışılacaktır. Bu doğrultuda, ETI 201 Sözcükbilimi dersinin 2025-26 öğretim yılı için güncellenmesi ve geliştirilmesi planlanmaktadır.

Kaynaklar

Fisher, M., King, J., ve Tague G. Development of a self-directed learning readiness scale for nursing education. Nurse Education Today. 2001 Oct; 21(7): 516-25. doi: 10.1054/nedt.2001.0589. PMID: 11559005.

Yapay Zekanın Çeviri Eğitiminde Etik Kullanımı

Özet

Modern çağın getirileriyle beraber, yapay zeka (YZ) araçlarının hız ve tutarlılık sağlama, erek dilde metin oluşturma ve/veya oluşturulan metinler üzerinde son biçimleme ve düzenleme yapabilme açısından büyük katkılar sunduğu görülmektedir. Ancak, öğrencilerin bu araçları kullanma konusundaki bilinçleri ve akademisyenlerin öğrencilerin açık kaynaklı YZ desteği alırken etik ihlal yapıp yapmadıklarını tespit edebilmeleri tartışmaya açık bir konudur. Dolayısıyla, yapay zekanın çeviri eğitimine entegrasyonu, özellikle lisans düzeyinde, etik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki yükseköğretim bağlamında, öğrenci özerkliği, veri mahremiyeti, metin bütünlüğü ve çevirmen yetkinliği gibi konulara odaklanarak YZ'nin etik kullanımını incelemektedir. Türkiye'de YZ, çeviri ve etik bağlamında yazılmış tezler ve bilimsel yayınlar incelenerek yerel pedagojik manzara, küresel etik çerçevelerle ilişkilendirilmiştir. Mevcut çalışma kapsamında, yeni nesil çeviri edinci modelleri temel alınarak, ders tasarımı ve üretilen metinler üzerinde YZ tespit araçları kullanılarak çeviri eğitiminde etik farkındalık oluşturma yolları araştırılmıştır. Sonuç olarak, senaryoya dayalı etkinlikler ve kaynakçalarla desteklenmiş 14 haftalık bir ders izlencesi geliştirilmiştir. Kuramsal ve uygulamalı yaklaşımların entegrasyonu sayesinde bu çalışma, YZ destekli çeviri eğitiminde etik okuryazarlığı teşvik eden bir model sunmaktadır. Sonuç olarak, en az lisans düzeyinde çeviri eğitimi alan öğrencilerin ve akademisyenlerin faydalanması ve etik ihlal, intihal konularındaki hassasiyete özen göstermesi açısından, çeviri eğitiminde bütünlüğü ve çevirmen kimliğini koruyarak YZ teknolojilerinin kullanılmasına yönelik öneriler sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: çeviri edinci, çeviri eğitimi, çeviri etiği, etik okuryazarlık, yapay zekâ

TÜRLERİN KÖKENİ VE YENİDEN ÇEVİRİ

Yeniden çeviri, çevrilmiş bir metni tekrar çevirmek eylemi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ürünü temsil eder (Tahir-Gürçağlar 2009: 233). Bu çevriler daha önce çevrilen eserler olması nedeniyle “zamansal”, “tekrarlayıcı” ve “çok katmanlıdır” (Deane-Cox 2014:1) . Bu nedenle yeniden çeviri, çeviri olgusu ile sosyo-kültürel bağlamlar, çeviri normları ve stratejileri, dil standardizasyonu gibi birçok faktörün ilişkisini açıklaması nedeniyle önemli bir olgudur (Koskinen ve Paloposki 2010 :306) Bu bağlamda Berman’ın 1990’da ortaya attığı yeniden çeviri hipotezi birçok araştırmannın odak noktası olmuştur. Bu hipoteze göre bir eserin ilk çevrisinde metnin erek kültürde en iyi şekilde anlaşılması için erek odaklı bir yöntem izlendiği buna karşın yeniden çevirilerin ise metnin anlaşılmasından sonra kaynak metni tanıtmak için kaynak odaklı bir tutum sergilendiğini öngörülmektedir. Hipotez, kurgu ve dinsel metinlerde denense de kurgu dışı metinler ve bilimsel metinlerde kısıtlı sayıda incelenmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de ve tüm dünyada birçok dile çevrilen ve insanlığın oluşumunun din yerine daha bilimsel bir evrim yoluyla olduğunu iddia eden Charles Darwin’in **Origin of the Species (1872)** adlı kitabının **Türlerin Kökeni** adı altında ve iki farklı çevirmen tarafından 1975 ve 2022 de yapılan iki çevirisini bu hipotez çerçevesinde test etmektedir. İlk bulgular hipotezin ilk çevirilerin de ikinci çevrilerin de kaynak odaklı ve yeterli çeviriler olduğunu göstermekte olup hipotezi çürütmüştür. Bu benzerliğe rağmen iki çeviri arasında çevirmen notu, kapak ve çevirmen önsözü gibi yan metinlerde ve bu metinlerle sosyo-kültürel bağlamlar arasındaki ilişki açısından çevrilerde farklılık görülmüştür

KAYNAKÇA

2. Tahir Gürçağlar, Ş. (2009). Retranslation. M. Baker and G. Saldana (Eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Routledge, s. 232-235.

1.Berman, A. (1990). La retraduction comme espace de la traduction, *Palimpsestes* 4: 1-7.

2. Deane-Cox, S. (2014). *Retranslation: translation, literature and reinterpretation*. London: Blumsbury

3. Gambier, Y. (1994). La retraduction, retour et détour. *Meta*’, 39(3): 413-417.

4. Koskinen, K. Paloposki, O. (2010). Retranslation. Y. Gambier and L. V. Doorslaer (Ed.) *Handbook of Translation Studies* (s. 294-298). Amsterdam: John Benjamins.

2. Tahir Gürçağlar, Ş. (2009). Retranslation. M. Baker and G. Saldana (Eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Routledge, s. 232-235.

2. Gün   len 2. Oturum

Çocuk Edebiyatında Bilmece Çevirisi: Vladimir Tumanov'un Eserlerinin Türkçe Çevirileri Üzerine Bir Çalışma

Bilge ENÇ ve Sinem SANCAKTAROĞLU BOZKURT

Çocuk yazını, genç okurlar için yazıldığı, bir başka deyişle genç okurlar tarafından tüketildiği için kültürel hassasiyet ve dilbilimsel uzmanlık gerektiren bir alandır. Bu durum kendisini özellikle çocuk yazını çevirisinde de göstermektedir. Özellikle “çocukları belirlenen cevaplara ulaşmaya yönlendiren kafiyele şiirsel yapılar” olarak tanımlanan bilmece gibi kelime oyunu, kafiye ve kültürlerarası aktarımı güç olan referanslarla yüklü türlerin çevirisine titizlikle yaklaşılması gerekir. Bu görüşten hareketle, çalışmamızın konusunu matematik, coğrafya gibi konuların öğretiminde bilmecelelerden yararlanan Vladimir Tumanov'un eserleri, özellikle de Türkçeye *Kraliçeyi Kurtarmak* adıyla çevrilen eseri oluşturmaktadır. Vladimir Tumanov eserlerinde zor konuları, çocuklar için eğlenceli ve açıklayıcı hale getirerek, bilmecelele aktarmaktadır. Fantastik kurgu olarak tanımlanabilecek eserlerinde, kafiye, aliterasyon ve kelime oyunları ile genç okurların ilgisini çekerken, çevirisinde de aynı etkiyi yaratabilmek için çeşitli stratejiler kullanılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda kaynak ve erek metinler karşılaştırılmış, bilmecelele kategorilere ayrılmış ve çeviri stratejileri analiz edilmiştir. Özellikle *Kraliçeyi Kurtarmak* eserinin 150 basımdan fazla satması ve Türkiye'de matematik derslerinde eğitim için kullanılıyor olması, çevirmenin kullandığı stratejilerin önemini kuvvetle vurgulamaktadır. Çevirmenin kültürel adaptasyon, yerine koyma ve yaratıcı kelime oyunlarını sağlamak için verdiği kararlar ve bu kararların sonucunda ortaya çıkan anlamsal kaymalar ve kafiye değişikliği çeviri eserin önemli özelliklerini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım kitabın pedagojik başarısını etkilemiş ve kaynak metne sadakat ile genç ve kültürel açıdan farklı bir okur kitlesi için uyarılama arasındaki hassas dengeyi vurgulayarak özellikle Türkçe Çeviribilim çalışmaları için değerli bilgiler sunmuştur.

Anahtar kelimeler: bilmece çevirisi, çocuk yazını çevirisi, Vladimir Tumanov, kültürel aktarım

Rewriting Morality and Science: The Turkish Adaptation of *The Island of Doctor Moreau* for Young Readers

The purpose of this paper is to explore the translation and adaptation of H.G. Wells's *The Island of Doctor Moreau* (1896) into Turkish children's literature, to reveal the way in which its core themes and ideas are recontextualised to comply with what is deemed suitable for children, secondly, to assess how the elements of violence, vivisection, and scientific ethics—central to the philosophical tension of the original novel—are either softened, omitted, or reframed to suit the cognitive, emotional, and ethical framework anticipated for a child readership. A comparative textual analysis is performed between the novel and its Turkish translation adapted for children's literature - translated by Özgür Özyürek as *Dr. Moreau'nun Adası* (2020) - to demonstrate alterations made particularly in the scenes involving animal experimenting and moral ambiguity in the target text in the light of Zohar Shavit's theory of translational norms in children's literature, Göte Klingberg's adaptation strategies. Through this meticulous analysis, it is concluded that the ethical and philosophical complexities are reduced or modified through deletion and simplification strategies, which result in a text that aligns with dominant pedagogical norms. Hence, this paper unveils the translational and adaptive choices made in the children's literature version of the novel and highlights how such interventions reshaped the novel's ethical and philosophical depth in the adapted version.

Keywords: translation of children's literature, adaptation strategies, eco-ethical translation, Zohar Shavit, Göte Klingberg

Mythotranslaseia : *Tercüme-i Telemak*'taki Mitolojik Unsurların Türkçeye Aktarımı Üzerine Çeviri Yolculuğu Yapmak

Öz

Yusuf Kâmil Paşa tarafından 19. yüzyılda Osmanlı Türkçesine çevrilen *Tercüme-i Telemak*, Batı edebiyatından yapılan ilk çeviriler arasında yer almakta ve bu özelliği ile edebiyat ve çeviribilim alanında önemli bir eser olarak kabul görmektedir. Kahramanın yolculuğu temasını klasik epik anlatı tarzıyla dile getiren bu eserin, çocukluk ve gençlik eğitimi üzerine yazıldığı, ahlakî ve eğitsel mesajlar içerdiği bilinmektedir. Söz konusu çalışma ise eserdeki klasik Yunan-Roma mitolojisine ait unsurların çevirilerini çevirmen kararları doğrultusunda incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Eserde yer alan *Tanrı*, *Tanrıça*, *Kahraman* ve *Doğaüstü Figürlerin* Fransızca kaynak metinden Türkçeye aktarım biçimleri incelenmektedir. Bu unsurların edebi yönlerinin yanı sıra kültürel kimliğin, inanç yapılarının ve kolektif bilinç dışının taşıyıcıları olma özelliği araştırmada belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu tür öğelerin çevirilerinin yalnızca sözcük düzeyinde değil, anlam, işlev ve kültürel temsil açısından da ele alınması gereğinden hareketle çalışmanın kuramsal çerçevesini Ernst-August Gutt'un Bağın Kuramı ile Lawrence Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma çeviri stratejileri oluşturmuştur. Bu doğrultuda gerçekleşen karşılaştırmalı çözümlemeler, çevirmenin mitolojik unsurların aktarımında büyük ölçüde yabancılaştırma stratejisini benimsediğini, kaynak metne sadık bir yaklaşım sergilediğini ve bu tercihin hedef okurda kültürel farkındalık oluşturmayı amaçladığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, *Tercüme-i Telemak* örneği üzerinden klasik metinlerin çeviri sürecinde karşılaştığı kültürel ve dilsel dönüşümleri analiz ederek çeviribilim alanına özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Çeviribilim, mitolojik unsurlar çevirisi, Bağın Kuramı, Venuti, *Tercüme-i Telemak*.

2. G n   len 3. Oturum

Revisiting Translation History with a Postmodern Eye: Could Nurullah Ataç be a Translation Studies Theorist?

Nurullah Ataç was a prominent figure in the early Republican era who contributed to various domains of cultural production and planning. He frequently shared his views on translation processes and products of his time with public and policymakers in written form, both through conceptual discussions and translation criticisms. Ataç emphasized the critical role of translation in civilizational transformation, even labelling the Westernization of Turkish society as an “age of translation.” In this vein, he asserted that translators could be considered Republican intellectuals, as he believed they acted as *agents* during such a transformation. For Ataç, language and societal transformation are closely linked, and he maintained that these intellectual-translators, contribute a lot to this process. He further argued that the very act of translating works from other civilizations represents a unique form of “creativity” within one’s own society. Interestingly, he considered such “influence” from foreign civilizations not as a mere imitation but as a factor that enhanced the creative potential of the target culture. This stance clearly distinguishes Ataç from his contemporaries as he engaged with core conceptual debates in translation studies, and moved beyond binary oppositions such as translation/“imitation/copy” vs. source/“original” text, — indicating a postmodernist perspective. Via this “influence”, he also expected translators to transmit Western modes of thought into their own culture and to develop the Turkish language to be better suitable for such transmission, believing that if civilization changes, language must evolve accordingly. For Ataç, such linguistic and cultural transformation is possible primarily through translation. All these views demonstrate how interwoven translation was with civilizational change and culture planning in his thinking, how vital the role of translators was, and how positively challenging his approach to translational concepts of imitation and/or fidelity were. Hence, contrary to those labelling him as “radically Westernist, and imitative,” Ataç may rather be seen as a progressive, postmodern theorist of translation.

Keywords: Nurullah Ataç; binary oppositions; culture planning; Turkish tradition; postmodern perspective

History and Modernization from the Perspective of Translation:

An Epistemological Reassessment

Asst. Prof. Dr. Evren BARUT

Abstract:

This study examines translation not only as a process of interlingual transfer but also as a historical, cultural and ideological tool, questioning the epistemological background of modernization processes. Translation activities from antiquity to the present have been a central tool for the production and transformation of knowledge in different civilizations. In particular, the transfer of Greek-origin texts into Arabic, carried out in the Islamic world between the 8th and 12th centuries, enabled the emergence of new traditions of thought; philosophers such as Farabi, Ibn Sina, and Ibn Rushd interpreted these texts in their original form, producing epistemological syntheses. From the Ottoman Empire to the Republic, translation became an ideological carrier of modernization; the translation of Western classics into Turkish through the Translation Office established in the 1940s was used both as a cultural basis for nation-building and as a model for a secular individual. This translation policy aimed to construct a Western-centered humanist-modernist paradigm by excluding the Ottoman multicultural heritage and knowledge systems based on Islamic philosophy. This study aims to critically address the constitutive role of translation in narratives of modernity by reassessing processes within the framework of postcolonial thought and theories of “multiple modernities.” As a result, it is argued that translation is not only a linguistic act, but also an epistemological selectivity and an ideological orientation. The multilayered nature of modernization necessitates rethinking a pluralistic history of translation that recognizes the contributions of different civilizations.

ÖZET

Bu çalışma, Patrick Kinross'un 1964 tarihli *Atatürk: Rebirth of a Nation* adlı tarihsel biyografi eserinin Necdet Sander tarafından yapılan ve Altın Kitaplar Yayınevi tarafından 1994'ten bu yana çeşitli baskılarla yayımlanan Türkçe çevirisini sosyolojisi çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşamını, düşünsel yönelimlerini ve politik reformlarını anlatan bu eser, yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel bir anlatı olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, çevirinin dilsel aktarımın ötesine geçerek tarihsel söylemin yeniden inşasına nasıl katkı sunduğu irdelenmiştir. Çalışmanın kuramsal altyapısı, Pierre Bourdieu'nün "habitus", "alan" ve "sembolik sermaye" kavramlarına dayanmaktadır. Ayrıca Gisèle Sapiro'nun çevirmen öznelliği ve çeviri alanındaki güç ilişkileri hakkındaki çalışmaları ve André Lefevere'in "yeniden yazım" kuramı da değerlendirme sürecine dahil edilmiştir. Bu çerçevede çevirmen yalnızca dil aracısı değil, ideolojik ve tarihsel söylemi dönüştüren bir özne olarak ele alınmıştır. Çalışmada hem çevirmenin habitusu hem de yayınevinin kurumsal kimliği ve yayın politikaları irdelenmiş ve özellikle Atatürk'ün din anlayışının ve laiklik vurgusunun çevirideki temsil biçimi, Osmanlı'ya dair eleştirel ifadelerin çevirideki aktarımı, Batılılaşma, milliyetçilik ve inkılaplar gibi ideolojik temaların yumuşatılması veya güçlendirilmesi İngiliz bakış açısının çeviriyle yerelleştirilme biçimi gibi konulara odaklanmıştır. Elde edilen bulgular, çeviri metninin yalnızca tarihsel bir anlatıyı aktarmadığını, aynı zamanda ulusal kimliğe dair bir yeniden yazım sürecine aracılık ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle çevirmenin sözdizimsel ve söylemsel müdahaleleri, kimi yerlerde açık ideolojik tercihlerle şekillenmiştir. Ayrıca yayınevinin metni "resmî anlatı"ya yakınlaştırma yönündeki editoryal tercihleri, çeviri alanında sembolik sermaye biriktirme stratejisi olarak yorumlanmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, tarihsel biyografi gibi sözde nesnel metinlerin bile çeviri sürecinde ideolojik, kurumsal ve bireysel etkilerle yeniden üretildiğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Atatürk, çeviri sosyolojisi, habitus, ideolojik söylem, Patrick Kinross

2. Gün   len 4. Oturum

Makine Çevirisi Son Düzenlemede Bilişsel Çaba ve Uzmanlık İlişkisi

Minel Sayar-Öztürk, Alper Kumcu

Hacettepe Üniversitesi

minelsayarms@gmail.com, alperkumcu@hacettepe.edu.tr

Makine çevirisi, makine öğrenme ve derin öğrenme teknolojilerinin entegrasyonu ile son yıllarda büyük ilerleme kaydetmiştir (Van der Meer, 2020). Bununla birlikte Türkçe gibi söz dizimi farklı ve morfolojik açıdan zengin dillerde (Koponen vd., 2019) makine çevirisi sonrası son düzenlemeye halen ihtiyaç duyulmaktadır (Herbig, Pal, Krüger, & Genabith, 2021). Bu deneysel çalışma, bu arka plandan hareketle iki temel araştırma sorusuna odaklanmaktadır: (1) Makine çevirisi sonrası düzenleme sürecinde çaba türleri uzmanlıkla doğrusal bir ilişki içinde midir? (2) Bilişsel çabanın yüksekliği ya da düşüklüğün uzmanlığın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir mi? Çalışmaya uzmanlık türü ve düzeyine göre üç farklı katılımcı grubu (deneyimli çevirmenler, deneyimsiz çevirmenler ve alan uzmanları) dahil edilmiştir. Katılımcılardan, uzmanlar tarafından belirlenmiş bir makine çevirisi aracı tarafından üretilen Türkçe bir çeviri metnini düzenlemeleri istenmiştir. Son düzenleme süreci, Translog-II yazılımı (Carl, 2012) kullanılarak kaydedilmiş; metin üretimi/silinmesi gibi teknik çaba göstergeleri (Jakobsen, 2017), duraksama oranı gibi bilişsel çaba göstergeleri (Lacruz vd., 2012; O'Brien, 2006) ve toplam görev süresi gibi zamansal çaba göstergeleri (C. M. de Sousa vd., 2011) analiz edilmiştir. Katılımcılar ayrıca çaba düzeylerini her düzenleme görevi sonrası NASA-TLX ölçeği (Hart & Staveland, 1988) üzerinden derecelendirmiştir. Nicel bulgular, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen ve tematik olarak analiz edilen nitel verilerle desteklenmiştir (Göpferich, 2010). Sonuçlar, deneyimli çevirmenlerin deneyimsiz çevirmenlere kıyasla anlamlı derecede daha uzun süre düzenleme yaptıklarını ve sözcük başına daha fazla duraksadıklarını göstermiştir. Ayrıca, deneyimli çevirmenlerin dakika başına metin üretimi temelinde teknik çabalarının, alan uzmanlarına kıyasla daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. NASA-TLX ölçeğine göre fiziksel çabanın yüksekliği, daha uzun düzenleme süresi ve sözcük başına daha uzun duraksama süresini yordamıştır. Sonuçlar, çeviride uzmanlık kavramının bilişsel yansımaları ve çeviri teknolojileri ile etkileşimi bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: makine çevirisi, son düzenleme, bilişsel çaba, uzmanlık, tuş vuruşu kaydı

KAYNAKÇA

C. M. de Sousa, S., Aziz, W., & Specia, L. (2011). Assessing the post-editing effort for automatic and semi-automatic translations of

- DVD subtitles. G. Angelova, K. Bontcheva, R. Mitkov, & N. Nikolov (Ed.), *Proceedings of the International Conference Recent Advances in Natural Language Processing 2011* içinde (s. 97-103). Association for Computational Linguistics.
- Carl, M. (2012). Translog - II: a Program for Recording User Activity Data for Empirical Reading and Writing Research, *Proceedings of the Eighth International Conference on Language Resources and Evaluation* içinde (s. 4108–4112) European Language Resources Association (ELRA).
- Gopferich, S. (2010). The translation of instructive texts from a cognitive perspective: novices and professionals compared. I. M. Mees, F. Alves, & S. Gopferich (Ed.), *New approaches in translation process research* içinde (s. 5–52). Samfundslitteratur.
- Hart, S. G., & Staveland, L. E. (1988). Development of NASA-TLX (Task Load Index): Results of Empirical and Theoretical Research. *Advances in psychology* içinde (Vol. 52, s. 139–183). Elsevier.
- Herbig, N., Pal, S., Krüger, A., & van Genabith, J. (2021). Multi-modal estimation of cognitive load in post-editing of machine translation. O. Czulo, S. Hansen-Schirra, R. Rapp, & M. Bisiada (Ed.), *Translation, interpreting, cognition: The way out of the box* içinde (s. 1–32). Language Science Press.
- Jakobsen, A. L. (2017). Translation process research. J. W. Schwieter & A. Ferreira (Ed.), *The handbook of translation and cognition* içinde (s. 21–49). Wiley.
- Koponen, M., Salmi, L., & Nikulin, M. (2019). A product and process analysis of post-editor corrections on neural, statistical and rule-based machine translation output. *Machine Translation*, 33(1-2), 61-90. <https://doi.org/10.1007/s10590-019-09228-7>
- Lacruz, I., Shreve, G. M., & Angelone, E. (2012). Average pause ratio as an indicator of cognitive effort in post-editing: a case study. S. O'Brien, M. Simard, & L. Specia (Ed.), *Workshop on post-editing technology and practice* içinde (s. 21-30). Association for Machine Translation in the Americas.
- O'Brien, S. (2006). Pauses as indicators of cognitive effort in post-editing machine translation output. *Across Languages and Cultures*, 7(1), 1-21. <https://doi.org/10.1556/Acr.7.2006.1.1>
- Van der Meer, J. (2020). Translation technology—past, present and future. E. Angelone, M. Ehrensberger-Dow, & G. Massey (Ed.), *The bloomsbury companion to language industry studies* içinde (s. 285-310). Bloomsbury Academic.

Basın Çevirisi ve İdeoloji: Türkiye Gündemindeki Gösterilerle İlgili Söylemlerin Fransız Basınına Yansımaları Üzerinden Bir Değerlendirme

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de son dönemde gerçekleşen gösterilerle ilgili ifade ve söylemlerin Fransız basınına nasıl aktarıldığı ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, ideolojinin çeviriye etkisini gazete haberleri aracılığıyla irdelemek ve kullanılan stratejilerin çevirilerin alımlanmasına etkisini açığa çıkarmaktır. Bu bağlamda, çalışmada, en çok okunan ve en yüksek tirajlı gazeteler arasında yer alan Le Monde, Le Figaro, Le Parisien, Les Echos ve Libération gazetelerindeki, Türkiye’de 2025 yılı Mart ayı itibarıyla başlayan, gösterilerle ilgili haberler betimleyici bir yaklaşımla incelenmektedir. Gösterilere ilişkin doğrudan söylemlerin çevirileri ile gösterilerdeki pankart yazılarının ve sloganların çevirileri d’Amico’nun politik metin çevirisinin analizinde başvurduğu ‘ekleme’, ‘çıkarma’, ‘anlamı yumuşatma’, ‘anlamı güçlendirme’ ve ‘cümleyi yeniden düzenleme’ yöntemleri çerçevesinde analiz edilmektedir. İnceleme neticesinde, gerek gösterilerle ilgili sloganların ve pankart yazılarının gerekse gösterilere ilişkin söylemlerin söz konusu gazete haberlerindeki çevirilerde daha güçlü bir anlatımla aktarıldığı görülmüştür. Bu tutum, söz konusu gazetelerin, Türkiye’deki gösterilerin karşısında olmayan bir tutum sergilediklerine işaret etmekle birlikte, ideolojik yaklaşım ve yönelimlerine ilişkin ipuçları da barındırmaktadır. Çevirilerde daha güçlü ifadelerin tercih edilmesi, bazı durumlarda sözcük düzeyinde değişimlere neden olmuştur. Bu değişimler, Türkiye gündemini Fransız basınından haberlerle takip eden Fransız okur açısından farklı anlamlandırmaları beraberinde getirebilir. İdeolojik veya siyasi yönelimlerin çeviri sürecinde alınan kararlar ile çeviri metnin alımlanması üzerindeki etkisini ele alması bakımından önem arz eden bu çalışmanın çeviribilime, çevirmenlere, araştırmacılara ve konuya ilgili duyan her bireye katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Anahtar sözcükler: Türkiye, haber, Fransız basını, basın çevirisi, ideoloji.

GÖNÜLLÜ ÇEVİRİ ve DİL ÖĞRENİMİ

Bir Taşla İki Kuş: Dil becerilerini geliştirme faydası sağlayan gönüllü çeviri

Günümüzde teknoloji, hayatımızın vazgeçilmez bir parçası ve aynı zamanda en önemli öğrenme araçlarından biri haline gelmiştir. Çevrimiçi gönüllü çeviri toplulukları, bu gerçeğin temsilcisi olarak kabul edilebilir. Çevrimiçi topluluklara katılan bireyler, iş birliğine dayalı bir ortamda dil becerilerini geliştirebilir durumdadır. Bu çalışmada güdülen ana amaç, dil öğreniminde çevrimiçi gönüllü çeviri topluluklarının eğitimsel yönleri üzerine yapılan araştırmayı sunmaktır. Altyazı çevirisi görevine katılımı önemseyen çevrimiçi topluluklar, proje tabanlı, durumsal ve deneyimsel bir pedagoji modeli oluşturmaktadır. Bu çalışma, 110'dan fazla dilde çeşitli konularda geniş bir konuşma veri tabanına sahip, kâr amacı gütmeyen bir çevrimiçi kuruluş olan *TED*'in gönüllü çevirmenlerine odaklanmaktadır. Bu tür çevrimiçi gönüllü çeviri topluluklarına katılan ve aktif bir biçimde bu topluluklarda çeviri üreten gönüllü altyazı çevirmenleri, gönüllü altyazı çevirisi pratiği yoluyla dil becerilerini ve dil yeterliliğini geliştirmenin büyük ölçüde faydasını görmektedir. Veriler, gönüllü çevirmenlerin konuşmaların önceki altyazı çevirilerinden alınan örnekler ve bu örneklerin mevcut çevirileriyle karşılaştırılarak dil hakimiyetindeki gelişimi analiz etmek suretiyle toplanmıştır. Niteliksel bir çevrimiçi anketten elde edilen veriler aracılığıyla, bu araştırma *TED* çevirmenlerinin katılımının dil becerilerini ve çeviri becerilerini nasıl geliştirdiğini de incelemektedir.

Anahtar kelimeler: gönüllü altyazı çevirisi, çeviri eğitimi, dil becerileri, çevrimiçi gönüllü çeviri toplulukları, *TED*.

2. Gün   len 5. Oturum

Spor Karşılaşmalarında Canlı Sesli Betimleme: SEBEDER'e Yönelik Aktivist Bir Bakış

Bu çalışma, Türkiye'de görme engelli ve az gören bireyler için spor karşılaşmalarında yapılan canlı sesli betimlemenin (CSB) dönüştürücü rolünü incelemekte; bu bağlamda, film ve reklam gibi farklı türlerde sesli betimleme, altyazı ve işaret dili çevirisi hizmetleri sunan SEBEDER'e aktivist çeviri perspektifinden bakmaktadır. Çalışma, SEBEDER'in kurucu ortağı ve sesli betimleyicisi olan Çiğdem Yeşilirmak ile yapılan bir söyleşiye dayanmaktadır. Çalışmada, Türkiye ve dünyada sesli betimleme uygulamalarına genel bir bakış sunulmakta, ardından Türkiye'de spor karşılaşmalarında CSB'nin mevcut durumu ele alınmaktadır. SEBEDER'in sağladığı CSB hizmeti, görme engelli bireylerin bu türden herhangi bir eğitim almamış olan spor yorumcularına ya da yakın çevrelerine bağımlı kalmadan spor karşılaşmalarını deneyimlemelerine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, SEBEDER'in, çeviriyle ilgili kavramlar hususundaki alan bilgisi, nesnellik, tarafsızlık ve betimleyicinin (çevirmenin) görünürlüğü gibi meseleleri nasıl ele aldığı da büyük bir önem kazanmaktadır. Bu nedenle, SEBEDER'in, CSB'yi, görme engelli ve az gören bireylere toplum içinde güç kazandıran bir araç olarak gördüğü ortaya konulmaktadır. Bu yaklaşım, toplumda kapsayıcılığı ve sosyal faaliyetlere eşit katılımı teşvik etmektedir. Çalışmada, ayrıca, spor karşılaşmalarında görev alan canlı sesli betimleyicilerin öz imgeleri ele alınmakta; özellikle, kadın sesli betimleyicilerin erkek egemen spor alanında nasıl konumlandıkları sorusuna yanıt aranmaktadır. Bazı spor dallarının kadınların varlığıyla özdeşleştirilmediği ataerkil bir toplumda, kadın betimleyicilerin toplumsal beklentilerle nasıl başa çıktıkları ve çevirmen görünürlüğünü nasıl kurdukları da irdelenmektedir. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet, mesleki habitus ve kültürel bağlam arasındaki etkileşimin sesli betimleyici deneyimlerinin anlaşılmasındaki önemini ortaya koyulmakta; aynı zamanda bu durumun, spor alanında toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamındaki geniş yansımalarına da dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, canlı sesli betimleme, görme engelli ve az gören seyirciler, aktivizm, SEBEDER.

Asırlık Bir Çınar; Sevim Belli ve Çevirmen Kimliği

Şubat ayında yüz yaşında vefat eden Sevim Belli'yi çevirileriyle anmak niyetiyle yapılan bu çalışma, Bruno Latour'un(1997) eyleyen ağ-kuramını metodolojik çerçeve olarak kullanarak ve Pierre Bourdieu'nun(2000) sosyolojik yaklaşımı çerçevesinde, kendisinin sol yazın alanında Türk dizgesinde oynadığı aktif eyleyen çevirmen rolünü ortaya çıkarmayı amaçlar. 1951 TKP tevkifatı nedeniyle tutuklu bulunduğu yıllarda G. Palocy Horvath'ın *Dün Köleydik Bugün Halkız* adıyla 1966 yılında Bilim ve Sosyalizm yayınları tarafından yayınlanacak asıl başlığıyla *Macaristan'ın En Karanlık Günleri* adlı eserinin çevirisiyle kariyerine başlayan çevirmen, çevirileriyle içinde bulunduğu bilimsel ve toplumsal bilinç yaratmayı hedefleyen ağa kıymetli katkılar sağlamıştır. Çevirdiği eserlerde bilimsel Marxist/sosyalist terminolojinin oturmakta olduğu yıllarda, Milli Kütüphane kataloğuna göre yirmi eserle katkı sağlayarak çeviri tarihindeki yerini almış ve tüm yaşamı ve siyasal duruşu ile bu yeri sağlamlaştırmıştır. Başta Sol Yayınevi olmak üzere, Onur, Anadolu ve Bilim ve Sosyalizm Yayınları gibi sol tandanslı yayınevlerinden çıkan bu çeviri eserler zaten başka çeviribilim çalışmalarına da konu olmuşlardır. Türk çeviri tarihi açısından, bir sosyal öbek(hub) oluşturan bu yayıncılarla işbirliği, eşi ve iş ortağı ve aynı zamanda MDD hareketinin ideoloğu Mihri Belli ile açtıkları çeviri Bürosu ve sol yazın klasiklerinin yanı sıra İbn'ni Haldun'dan çevirdiği üç ciltlik *Mukaddime* anmaya değerdir. Sonuç olarak çeviri sosyolojisi açısından değerlendirilirse, çeviri tarihimize tüm kimliği ile taşıdığı sosyal ve kültürel kapitalin yanında, entelektüel birikimiyle ve dönemin doxasına karşın verdiği mücadeleyle getirdiği ve çevirdiği eserlerle pekiştirdiği sembolik kapital, kendisiyle aynı ideolojik alanda bulunan diğer eyleyenlerle kurduğu toplumsal bağlar, kendini yetiştirmiş bir çevirmenin habitusu ve çeviri vazifesini ciddiye alan, oynadığı role ciddiyetle yatırım yapan (*illusio*) bir çevirmen figürü çizer.

Anahtar Kelimeler: Çeviri sosyolojisi, Sevim Belli, eyleyen-ağ kuramı, çevirmen kimliği

Yeniden Çevirinin Türkiye’deki Yayıncılık Pratikleri Bağlamında Sosyoekonomik Analizi: Kapra Yayıncılık Örneği

Bu çalışma, 2020 yılında faaliyete başlayan Kapra Yayıncılık’ın 2020-2025 yılları arasında Fransızcadan Türkçeye gerçekleştirdiği yeniden çevirileri odağına alarak, Türkiye’deki çeviri yayıncılığına sosyolojik bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. İncelenen 107 yeniden çeviri yapıt, yayınevinin Kitapyurdu üzerinden satışta olan toplam kitaplarının yaklaşık %13’ünü oluşturmaktadır. Çalışmada yeniden çeviriler, ekonomik gerekçeler ve sembolik sermayeye dayalı stratejik tercihler bağlamında değerlendirilmektedir. Nicel veri kapsamında, Fransızcadan Türkçeye en çok yeniden çevrilen yazarlar, en fazla çeviri yapan çevirmenler, yayınların yıllara göre dağılımı, satış rakamları ve en çok satan kitaplara ilişkin istatistikler sunulmuştur. Nitel analiz kapsamında ise okur yorumları tematik kodlama yöntemiyle incelenmiş; belirlenen temalara göre kategorilendirme ve örüntü tespiti gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, yorum sayısına sınırlama getirilmeden, veri kapsamı olabildiğince geniş tutulmuştur. Klasik eserler aracılığıyla alandaki rekabete (Bourdieu, 1984) katılmak isteyen yayınevinin, ekonomik ve/veya sembolik sermaye (Bourdieu, 1979) elde etmeyi amaçladığı ifade edilebilir. Kapra Yayıncılık, Kitapyurdu’nun kurucusu olan Repar Tasarım’ın alt markası olarak, satış kanallarına doğrudan erişim, klasikleşmiş yapıtları yeniden çevirip uygun fiyatlarla sunma ve bu yolla sembolik değer üretimi olanağına sahiptir. Yeniden çevirilerin ekonomik gerekçelerle yapıldığı, önceki araştırmalarda da ortaya konmuştur (örn. bkz. Xu & Tian, 2014; Heilbron & Sapiro, 2016; Berk Albachten & Tahir Gürçağlar, 2019; Poucke & Gallego, 2019; Van Poucke, 2019). Bu çalışmada ise yayınevlerinin yanı sıra okurların da yeniden çevirilerin ekonomik yönüyle ilgilendiği, ilgili kitap satış platformundaki okur yorumları aracılığıyla ortaya konmaktadır. Bazı okurlar, çevirilerin uygun fiyatlı olmasını olumlu değerlendirerek yayınevi stratejisini desteklemektedir. Okur yorumlarında öne çıkan temalar arasında fiyat uygunluğu ve çeviri kalitesi gibi unsurlar yer almaktadır. Çalışma kapsamında satış verileri ve kullanıcı yorumları gibi farklı veri türlerinden yararlanılarak, yeniden çeviri olgusu çok katmanlı bir biçimde ele alınmaktadır. Bu yönüyle araştırma, yeniden çeviriyi yayıncılık stratejileri ve ekonomik koşullar çerçevesinde ele alarak çeviribilim alanına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: çeviri sosyolojisi, çeviri yayıncılığı, yeniden çeviri

Kaynakça:

Berk Albachten, Ö., & Tahir Gürçağlar, Ş. (2019b). The making and reading of a bibliography of retranslations. Ö. Berk Albachten & Ş. Tahir Gürçağlar (Ed.), Perspectives on

retranslation: İdeology, paratexts, methods içinde (ss. 212-230). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203702819>

Bourdieu, P. (1979). *La distinction. Critique sociale du jugement*. Minuit.

Bourdieu, P. (1984). *Questions de sociologie*. Minuit.

Heilbron, J., & Sapiro, G. (2016). Translation: Economic and sociological perspectives. S. Weber & V. Ginsburgh (Ed.), *The Palgrave handbook of economics and language* içinde (ss. 373-402). Palgrave Macmillan UK.

Van Poucke, P. (2019). Retranslation history and its contribution to translation history: The case of Russian-Dutch retranslation. Ö. Berk Albachten & Ş. Tahir Gürçağlar (Ed.), *perspectives on retranslation: İdeology, paratexts, methods içinde* (ss. 195-211). Routledge.

Van Poucke, P., & Gallego, G. S. (2019). Retranslation in context. *Cadernos de Tradução*, 39(1), 10-22. <https://doi.org/10.5007/2175-7968.2019v39n1p10>

Xu, M., & Tian, C. (2014). Commercial considerations: A reason for retranslating—an exploration of the retranslation boom in the 1990s mainland China. *Across Languages and Cultures*, 15(2), 243-259. <https://doi.org/10.1556/Acr.2014.001>